

Juha Pentikäinen
Luomiruno Lönnrotin kahdessa Kalevalassa ja Intian epiikka

Erkki Vuonokari
Ruotsinsuomalaisen yhteisön hajanaisuus ja kulttuuriperinteen välittyminen

J. Donald Wilson
"The Canadian Sojourn of a Finnish-American Radical"

Tiedotuksia

Tutkimussihteerin palsta

Kirjallisuusesittelyjä

Siirtolaisuusinstituutin kirjastoon saapunutta kirjallisuutta
Publications Received

SIIRTOLAISUUS MIGRATION

1985

1

SIIRTOLAISUUS – MIGRATION

12. vuosikerta, 12th year
Siirtolaisuusinstituutti—Migrationsinstitutet

Päätoimittaja
Editor Olavi Koivukangas

Toimitussihteeri
Assistant Maija-Liisa Kalhama

Toimituskunta:
Editorial board:

Siirtolaisuusinstituutin hallitus
Administrative Board
of The Institute of Migration

Aikakauslehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Tilauhinta on 25 mk/vuosi

Tilauksen voi suorittaa maksamalla 25 mk
Postisiirtotilille TU 495 90 - 3.

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI MIGRATIONSINSTITUTET

Piispankatu 3
20500 Turku 50
puh. 921 – 17 536

Henkilökunta:

Olavi Koivukangas, Ph.D., johtaja
VTL Ismo Söderling, tutkussihteeri
HuK Maija-Liisa Kalhama, osastosihteeri
Yo.merk. Seija Sirkiä, kanslisti
Kotikielenopett. Taimi Sainio, vs. toimisto-
apulainen
VTM Jouni Korkiasaari, tutkija

Valtuuskunnan pj.
Prof. Vilho Niitemaa
Hallituksen pj.
Apul.prof. Tom Sandlund

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN HALLITUS ADMINISTRATIVE BOARD OF THE INSTITUTE OF MIGRATION 1985

Toim.joht. Tauri Aaltio
Prof. Erkki Asp
Tutk.joht. Timo Filpus
Hall.siht. Fredrik Forsberg
Prof. Lars Huldén
Seutukaavajoht. Raimo Narjus
Lehd.siht. Pirkkoliisa O'Rourke
VTM Ilkka Orkoma
Tutk.lait.joht. Aimo Pulkkinen
Apul.prof. Tom Sandlund

Suomi-Seura r.y.
Turun yliopisto
Työvoimaministeriö
Opetusministeriö
Helsingin yliopisto
Seutusunn.keskusliitto
Ulkoasiainministeriö
Turun kaupunki
Väestöliitto
Åbo Akademi

Kansi: Amerikansuomalaisen Kalevaisen kansiku-
va v. 1961

Cover: The front page of the Finnish-American
Kalevainen in 1961

Juha Pentikäinen

LUOMISRUNO LÖNNROTIN KAH- DESSA KALEVA- LASSA JA INTIAN EPIIKKA

Kirjoittaja Juha Pentikäinen on Helsingin yliopiston uskontotieteen professori, joka valmistelee parhaillaan tutkimusta Kalevalan monikerroksisesta maailmankuvasta. Hän sai 1978 kansainvälisen Chicagon folklorepalkinnon tutkimuksestaan Oral Repertoire and World View, joka koskee runonlaulaja Marina Takalon perinnettä ja maailmankuvaa. Kirjoitus on osa hänen esitelmästään suomalais-neuvostoliittolaisessa Silkkien tutkimusta koskevassa symposiumissa.

Kalevalan 150-vuotisjuhlavuotta vietetään koko Suomessa kansalliseepoksemme ja katoavan kansanperinteen merkeissä. Myös ulkosuomalaiset osallistuvat monin tavoin Kalevala-juhlavuoden viettoon, mikä näkyy eri puolilla maailmaa asuvien suomalaisten järjestäminä Kalevalan esittely-, taide-, näyttely- ym. tilaisuuksina. Oheinen prof. Juha Pentikäisen artikkeli johdattelee Siirtolaisuus-Migration lehden lukijoita Kalevalan luomisrunon syntylähteille.

Kosmologinen eepos

Kalevalan tutkimuksessa on pitkään kiistelty sen historiallisuudesta ja myyttisyydestä. Historiallisen tulkinnan mukaan Kalevalan tapahtumat kuvaavat Suomen tai Karjalan kansan esihistoriaa, missä sitten Kalevala ja Pohjola ovat tutkijoiden mukaan olleetkin.

Myyttisen tulkinnan mukaan Kalevalan lähtökohdat ovat muinaissuomalaisten uskonnollisessa ajattelussa. Tässä yhteydessä huomiotta on jäänyt Kalevalan kokoonpanijan Elias Lönnrotin maailmankuvan vaikutus Kalevalaan, jonka hän lopulta loi. Kalevala syntyi Kajaanissa Elias Lönnrotin työpöydällä, vaikka sen lähtökohtana onkin suomalainen folklore. 28.2.1935 Lönnrot kirjoitti espuheen ns. Vanhaan Kalevalaansa, mistä johtuu Kalevalan päivä. Suomalainen oppii kuitenkin tavallisesti tuntemaan koulussa ja muualla Uuden Kalevalan, joka valmistui vasta 1949. Säemäärältään uusi Kalevala on liki kaksi kertaa laajempi kuin edeltäjänsä.¹

Kalevala vastaa kokoajansa Elias Lönnrotin näkemyksiä suomalaisesta epiikasta, hänen maailmankuvaansa ja makuansa. Kaikki eivät suinkaan olleet hänen kanssaan samaa mieltä. Alussa esittivät voimakasta kritiikkiä mm. J.V. Snellman ja M.A. Castrén.

Ikuinen ylioppilas Taneli Europaeus, Lönnrotin läheinen avustaja Uuden Kalevalan runojen keräyksessä, valitti niin aikaisin kuin 1855, että Uusi Kalevala on ahdettu liian täyteen kaikenlaisia toisintoja ja sivupiirtoisia. Hän moitti Lönnrotia siitä, että Kalevalan ensimmäisessä painoksessa jo tapaa aika- moista muokkailua, paikkailua, venyttelyä, yhteensullomista ja taipumusta yliluonnollisten asioiden järkiperaistämiseen.²

Kalevalan rakenne hahmottui Lönnrotin maailmankuvan mukaisesti. Vaikka hän järkiperaistikin yliluonnollisia aineksia. Kalevalassa on niin paljon loitsuja, että italialainen tutkija Comparetti on sanonut Kalevalaa loitsujen epiikaksi.³ Kalevalaa arvioitaessa on syytä muistaa, että Lönnrotin mallina oli Rantsilan kappalaisen Gananderin 1789 julkaisema *Mythologia Fennica*, siis suomalaisten mytologia.⁴ Lyyriset tunnelmarunot hän rajasi Kalevalan sijasta Kantelettareen, joka naisellisessä emotionaalisuudessaan on "uroiden" veisaaman Kalevalan sisar.⁵

Perusrakenteeltaan Kalevala pyrkii olemaan kosmologinen eepos, jonka lähtökohtana on monta myyttiä maailmankaikkeuden ja ihmisten alkuperästä ja kulttuurin luomisesta. Kalevalan jänneväli hahmottuu plastisesti yhtenäiseksi maailmanhistorian kuvukseksi kosmoksen luomisesta jumalan, Väinämöisen, tuhoon. Näin hahmottui rakenne, joka vastasi myös kristinuskon lineaarista maailmankuvaa. Senhän Lönnrot hartaana kristittynä ja virsirunoilijana hyvin tunsi. Kalevala alkaa kuten Raamattu maailman ja ihmisen luomisesta. Runoelma päättyy Väinämöisen tuhoon. Tätä kysymystä Lönnrot pohti jo joulukuussa 1833: "Merkillinen on Väinämöisen loppu, niin sekava ja epätavallinen kuin tämä runo onkin, näkee kuitenkin, että se tarkoittaa kristinopin tuloa ja että poika luultavasti oli itse Vapahtaja, Marjatta Neitsyt Maria."⁶

Lönnrot sijoitti siten runoelmansa loppuun ajatuksen siitä, että kristinuskon voittaa pakanuuden, muinaissuomalaisten esikristillisen uskon. Siten Kalevala, jonka myytit ovat muinaissuomalaisten esikristillisestä uskosta sai kristillisen pintasilauksen. Esikristilliset

myytit järjestettiin lopulta perin kristillisen juonen mukaisesti. Maailmanhistoria on kuin yksi jana, jolla on alku- ja loppupiste. Jumala luo maailman, mutta se myös tuhoutuu. Toisaalta runonlaulajat eivät uskoneet Väinämöisen tuhoon vaan katsoivat hänen palaavan takaisin aikojen lopulla. Siten Väinämöinen on yksi maailmanuskontojen tuntemista monista messiaista, takaisinpalaavista jumalista, jotka eivät koskaan kuole. Näin Kalevalan lineaarinen maailmankuva on ristiriidassa runonlaulajien edustaman syklisen maailmankuvan kanssa.

Suomalainen luomisruno

Näin lauloi vienalainen Marina Takalo, synt. vuonna 1890, luomisrunonsa "Pääskynen on päivälintu" minulle vuonna 1960;

"Pääskynen on päivälintu, yölintu on lepäkolintu, lentipon kesäisen päivän, syksyisen yön pimijänkin, etsipon maata maataksensa, peltova pesämoaksensa, murtova munieksensa, eipä löytä maata maataksensa, eipoo peltova pesämoakseen, eipoo murtova muniekseseen. Lentipon korkiella mäjellä, korkijalla kukkulalla, näkipä laivan seiloavankin, punamaston purjehtivan. Lentipä laivan portahilla, kemahti laivan keulalla, valo sen vaskisen pesäsen, munipa kultaisen munasen, loatipa Jumala suuren tuulen, lännen korvalla lähätti, kuaatopa laivan kallellensa, sytäsipon laivan syrjällensä, meren mustahan mutahan, meren sakijoon savehen. Siitä kasvo suari, kasvo nurmi, kasvo neito nurmen päähän."

Runo jatkuu kertomalla paitsi ns. Saaren synnyn ja ensimmäisen ihmisen luomisen - "alussa oli nainen" - myös Saaren neidon kilpakosinnan. Voittaja on itse kuolema: "Nurmituoma otti neitosen rekehen."⁷ Marina Takalo lauloi siis minulle tietämättään Luomisrunon. Ei hän uskonut, että maailma munasta voi syntyä vaan totesi ykskantaan: "Jumala sen loi." Hänelle "Pääskynen on päivälintu" oli "kaunis laulu Jumalan linnusta" vailla kosmista yhteyttä luomisesta

pahtumaan. Sen laulamisesta ei tule "räähkä" eli synti.⁸ Toisenlaisen lausunnon antoi Vienassa 1828 liikkuneelle Lapintutkijalle Jacob Fellmanille nimeltä tuntemattomaksi jäänyt Vienan mies: "Kah, pyhä veli, meillä on sama usko kuin teillä. Kokko lenti pohjosesta, pani munan Väinämöisen polven päälle ja loi siitä maailman. Niinhän tekin uskotte."⁹ Nämä vienankarjalaiset aivoitukset mielessä onkin aika lähemmin tarkastella suomalaisten luomisrunojen olemusta. Luomisrunoja on siis useita eikä vain yksi ainoa.

Kalevalan luomisrunot

Suomalaisen luomisrunon toisinoista ovat kuuluisimpia tietenkin ne, jotka Lönnrot on julkaissut Kalevalansa eri versioissa. Niitä tarkasteltaessa ilmenee, että Lönnrotin runo on pitkällisen kypsytelyn ja muokkauksen tulos. Pitkä on siis runosäkeiden tie Uuden Kalevalan monisäikeiseen eepiseen runoelmaan niistä Sampo-jakson johdantosäkeistä, jotka Lönnrot kuuli Vuonnisen Otrei Malisen laulavan hänelle syyskuussa 1833. Ennen häntä oli samaa miestä laulattanut tunnettu kielen ja perinteen tutkija, sittemmin Pietarin akateemikko A.J. Sjögren 1825. Tällöin Malisen Sampo oli jonkinverran lyhyempi. Sjögren oivalsi saaneensa kosmisen runon, jonka nimesi seuraavasti: "Maailman alku munasta."¹⁰

Luomisrunon pääpiirteet olivat seuraavat: "Lappalainen Kyyttösilmä piti viikkoista vihoa Päälle Vanhan Väinämöisen," osui nuolella siniseen hirveen, jolloin ratsastaja Väinämöinen sortui veteen seitsemäksi vuodeksi. Väinämöinen kynti merenpohjaa, laati luodot, kasvatti karipäät. Hanhi ilman lintu, lentää etsien pesänsijaa, Väinämöinen nostaa merestä polvensa, jolle lintu tekee pesän. Lintu munii Väinämöisen polven päälle kuusi munaa, seitsemännen rautamunan. Linnun hautoessa Väinämöinen luulee polvensa palavan ja liikauttaa sitä. Munat vierivät mereen ja Väinämöinen lausuu syntysanat: "Mi munassa alanen puoli, se alaseksi maaemoksi, mi munassa ylinen puoli, se yliseksi taivoseksi, mi munassa ruskeata, se päiväksi paistamaan,

Suur-New Yorkin Suomalaisten Seurojen Keskustoimikunnan

Kalevalan 100-vuotismuisto- juhla

New Yorkin Työväentalolla, 2056 Viides Ave.
Sunnantaina, maalisk. 3 p., klo 3.00 j.p.

OHJELMA

Alkusoitto ..... Juhlorkesteri
Johtaa Wilham Stein.

Tervehdyssanat ..... Erkki Tallbacka

Kanteleen soittoa ..... Hannes Hakkarainen

Lausuntoa ..... Aarre Linnala

Laulua ..... Volpi Leuto

Juhlapuhe ..... Tii P. A. Koskenhovi

— Väliaika 20 min. —

Soittoa ..... Juhlorkesteri

Kalevala laulanta ..... Jallu Honkonen

Kansantanssia ..... Imatran Kansantanssijat

Laulua ..... Toimi Tarsanen-Forsythe

Kuorolaulua ..... New Yorkin Laulajat

Johtaa Jallu Honkonen.

Kuvaelma "Sammon laonia" - N. Y. Työväen Teatterin

näyttelijät

Tulot juhlasta luovutetaan Finnish Relief Fundille.

Kalevala on aina merkinnyt paljon myös ulkosuomalaisille ja se on ollut mm. amerikansuomalaisten keskuudessa jokavuotinen juhlan aihe. Kuvassa Suur-New-Yorkin Suomalaisten Seurojen Keskustoimikunnan Kalevalan 100-vuotismuistojuhlan ohjelma.

mi munassa valkeata, se kuuksi kumottamaan, mi munassa luun muruja, ne tähiksi taivahalle." Melkein sellaisenaan Malisen runo siirtyi Lönnrotin runokokoukseen Väinämöisestä 1833.¹¹ Suuria muutoksia ei runo kokenut siirtyessään vanhan Kalevalan johdannoksi 1835.

Sen sijaan uudessa Kalevalassa luomisruno on ratkaisevasti muuttunut, 1849 Lönnrotilla oli valmiina usean kansanrunon aineksista yhdistelty ja omilla ajatuksilla täydennetty myyttien monimutkainen ja yksityiskohdis-

saan epäjohdonmukainenkin runosikermä, josta Malisen ja Arhippa Perttusen toisinnot olivat vain pieni osa. Väinämöinen siirtyi nyt luomistapahtumassa taustalle. Hän ei ollut enää primus motor, kaiken luoja vaan avustava kulttuuriheeros. Alussa oli merkillinen nainen Ilmatar, Ilman impi, jonka tuuli ja vesi raskauttivat veden emoksi. Hän saa lausua myös Väinämöisen sijasta kosmoksen luomisanat, ja hänestä lopulta syntyi itse Väinämöinenkin avustamaan luomistöissä sen jälkeen kun oli ajalehtinut maarannalle.

Vanhassa Kalevalassa luomisaruno sisältyy ensimmäiseen runoon. Tämän Lönnrot tiivistää seuraavasti:

Ensimmäinen runo

“Laulaja valmistuksen ja alkaa kertoa miten Väinämöinen kolmekymmentä kesää ja talvea äitinsä kohussa maannut syntyy maailmaa. Siitä Väinämöinen hevosen saanut läheteen ajoon. Lappalainen, mistä lie vihaa kantava, wahtaa surmataksensa häntä. Näkee meren selällä ratsastawan ja ampuu kohti nuolensa. Toiste kolmannestiki lauasnut jo kaato Väinämöisen alta hevosen. Siitä Väinämöinen itse ympäri wesiä uien luo, mikä mihinki, karia, saaria, luotoja ja kalahautoja. Kotka pesintäpaikkaa etsossa keksii merellä Väinämöisen ja munii polwelle. Munat siitä polwien liikahtaessa wieriwät wetehen ja särkyvät karilla. Niin Väinämöinen munanmurusista luo maan ja taiwaan, tähet, kuun ja auringon.”

Uuden Kalevalan muuttuneen ja laajentuneen luomisarunon ydin on Lönnrotin mukaan seuraavanlainen:

Ensimmäinen runo

“Runo alotteleikse. Ilman impi laskeutuu mereen, jossa tuulen ja veden raskauttamana tekeytyy veden emoksi. Sotka laittaa pesänsä ja munii veden emosen polwelle. Munat vierivät pesästä, särkyvät palasiksi ja palaset muodostuvat maaksi, taivaaksi, auringoksi, kuuksi ja pilviksi. Veden emonen luopi nie-

meä, lahtia ja muita rantoja, syviä ja mataloita paikkoja mereen. Väinämöinen syntyy veden emosesta ja ajelehtaa kauan aalloilla, kunnes viimein pysähtyy maanrannalle.

Toinen runo

Väinämöinen nousee puuttomalle maalle ja saattaa Sampsa Pellervoisen puuta kylvämään. Tammi ensimmältään ei taimi, mutta uudelleen kylvettynä nousee ja leveää yli koko maan ja estää lehvillänsä sekä kuun että auringon näkymästä. Pieni mies nousee merestä ja kastaa tammen; kuu ja päivä pääsevät taas näkyviin. Linnut laulavat puissa; ruohot, kukat ja marjat kasvavat maassa; ainoastaan ohran kasvua ei löydy vielä. Väinämöinen löytää muutamia ohran siemeniä rannan hiekalta, kaataa kaskan ja jättää yhden koivun lintujen istua, kasvamaan. Kotka mielihyvissäänsä siitä, että häntä varten oli puu seisomaan jätetty, iskee Väinämöiselle tulta, jolla tämä saa kaskensa poltetuksi. Väinämöinen kylvää ohran, rukoilee kasvuonnen ja toivottaa tuleviksi ajoiksi menestystä.”

Muutokset Malisen runosta ja Vanhasta Kalevalasta Uuteen ovat todella merkittävät. Mystiselle Ilman Immen syntymälle ei löydy vastinetta suomalaisesta epiikasta, jota Lönnrot käytti Kalevalaa kokoonpannessaan. Tausta löytyy yllättäen Intiasta, jonka mytologiaan Lönnrot todistettavasti perehtyi 1830-luvun lopussa. Mehiläisessä 1839 Lönnrot itse kirjoittaa: ”Mikä näistä toisinoista olisi toistansa parempi, sitä emme nyt rupiakaan tutkimaan vaan ilman kehotamme muita miettimään jos eikä tällä tarinalla alkuluomisesta saattaisi olla jotain yhteyttä edellä mainitun Indiaalaisten luomistarinan kanssa.”¹²

Rigvedan luomishymni

Uskontojen myytit ovat antaneet kiehtovan erilaisia vastauksia ihmisten miksi-kysymyksiin. Ne kertovat, kuinka maailma, ihminen, luomakunta ja kulttuurin keskeiset elementit syntyvät ja perustelevat siten maailmanjär-

jestykset.¹³ Rigvedan luomishymnissä, joka pantiin muistiin yli 3000 vuotta sitten, alkuperäistä kaaosta symboloi vesi:

”Silloin alussa ei ollut ei-mitään eikä mitään, ei ollut ilmakehää, eikä taivasta sen yllä. Mitä sitten oli? Missä? Kenen huostassa? Oliko mittaamaton, syvä vesi?”

Silloin ei ollut kuolemaa, eikä kuolemattomuutta, ei päivän tai yön merkkejä. Vain tämä yksi hengitti, omasta voimastaan, ilman tuulta. Mitään muuta kuin Se ei vielä ollut. Pimeys oli alussa pimeyden kätkössä, kaikki tämä oli erottumatonta vettä. Se mikä tyhjiyden peittämänä tuli olemaan, se Yksi syntyi oman halunsa kuumuudesta.

Halu tuli alussa tämän ylle, se oli mielen ensimmäinen siemen. Viisaat, jotka harkiten tutkivat sydämessään, löytävät olevaisen si-teen olemattomasta.

Suoraan poikki oli heidän siteensä jännitetty, mutta oliko olemassa ‘alhaalla’ tai ‘ylhällä’? Siitoskyvyt ja voimat olivat, alhaalla oli energia ja ylhäällä oli tahto.

Kuka tietää varmasti? Kuka täällä voi kertoa, mistä ne syntyivät, mistä tämä luominen tuli? Jumalatkin (syntyivät) vasta tämän luomisen jälkeen. Kuka sitten tietää, mistä se on kehittänyt? Hän, josta tämä luominen on kehittänyt, tekipä hän sen tai ei - joka on tämän kaiken tarkkailija korkeimmassa taivaassa, hän yksin tietää sen, tai ehkäpä hänkään ei tiedä.”(Rigvedan luomishymni, X 129)¹⁴

Intian luomistarinaassa alkusyyksi esitetään abstrakti luomishalu, jonka voimasta alkuperäinen Yksi hahmottuu ensin Olevaksi ja sitten jakautuu miespuoliseen tahtoon (ylhällä) ja naispuoliseen energiaan (alhaalla). Alkuykseys ei ole mikään jumaluus vaan maailmankaikkeutta ja järjestystä hallitseva periaate, joka on ja pysyy ikuisesti maailmankaikkeudesta toiseen. Jumaluudet kuten ihmisetkin syntyvät ja häipyvät tämän periaatteen hallitsemaan todellisuuteen, joka pohjimmaltaan merkitsee ikuista kiertokulkua syntymästä ja ruumiistumasta toiseen.

Atharvavedan mukaan ajassa on voima, ajassa korkein, ajamassa Brahman koottuna.

Aika on kaikkien herra, hän on jumaluuden isä. Hänen aiheuttamansa ja synnyttämänsä on tämä maailma. Hän, perustuksenaan aika Brahmaniksi tullen, kantaa itsessään myös ihmistä.

”Aika kulkee, seitsen-ohjaksinen hevonen, sata-silmäinen, ikuinen, monisiemeninen -häneen nousevat viisaat näkijät, kaikki olennot ovat hänen pyöriään.

Seitsemän pyörää vievät tätä aikaa, seitsemän napaa, ikuisuus akselina - hän, aika, sisältäen kaikki nämä olennot, kulkee ensimmäisenä jumalista.

Hän on luonut kaikki olennot ja kestää myös olentojen yli, hän on niiden isä ja samalla poika, häntä korkeampaa valoa ei ole. Aika synnytti kerran taivaan, aika myös maat, mitä on ja mitä on oleva, on olemassa ajan vaikutuksesta.

Aika loi maan, ajassa hehkuu aurinko, ajassa on kaikki olemassaolo, ajassa silmä katselee. Ajassa mieli, ajassa hengitys, ajassa nimi koottuna, ajan lähestyessä kaikki nämä olennot iloitsevat.

Ajassa on voima, ajassa korkein, ajassa Brahman koottuna. Aika on kaiken herra, hän on Prajāpatin isä.

Hänen aiheuttamansa, hänen synnyttämänsä on tämä (maailma) - hän perustuksenaan. Aika, Brahmaniksi tullen, kantaa itsessään Paramesthiniä.

Aika synnytti olennot, aika loi alussa Prajāpatin, ajasta syntyi omaperäinen Kaśyapa, ja (maailman alkuperäinen) kuumuus.”(Atharvaveda XIX 53).¹⁵

Lönnrotin kirjoitus Alkuluomisesta

Lönnrot kirjoitti 1839 Mehiläiseen artikkelin Alkuluomisesta osoittaen tuntevansa sekä Intian, Lähi-Idän että myös intiaanien uskontojen mytologiaa.¹⁶ Hän kirjoittaa: ”India-laiset Aasiassa tarinoivat pyhinä pidetyissä kirjoituksissaan, että tämä alkuolento ensin rupesi itsestään ajattelemaan, kuvautui siitä munaksi ja munasta sikesi maailman luoja, Jumala Brahma, joka asetti päällyspuolen munasta taivaaksi, alapuolen maaksi ja teki

sisuksista ilman ja meren. Meren keskelle kohosi manner ja ympärille nousi rautaseinät. Mantereesta tuli aiheita kaikenlaisiin olentoihin, joilla ei kuitenkaan ollut henkeä ennen kuin luoja lähetti hengen.”

Mehiläisessä Lönnrot julkaisi silloisen käsityksensä Kalevalan ensimmäisestä runosta. Siinä oli vielä keskeisenä luojana ja luomisanojen lausujana Väinämöinen. Hän pohti kuitenkin selvästi mielessään ajatusta, joka valmistui 10 vuoden kuluessa uuteen Kalevalaan. Intialainen luomistaru mielessään Lönnrot kirjoittaa: ”Tässä olisi se luomaton alkuelento eronnut vedeksi ja Väinämöiseksi ja ajatusta kuvaeltaisi kokolla. Samalla tavalla tulee sitte heidän kuin meidänki tarinassa munan yläpuolesta taivas, alapuolesta maa ja sisällyksestä heillä ilma ja meri, meillä kuu ja aurinko.”

”Kokkolinnun” eli kotkan osalta Lönnrot yhdistää suomalaisten luomisrunon Chippeva-intiaanien mytologiaan. Väinämöisen nimestä hän esittää etymologian, jonka mukaan se on ”vein emonen, Veden emo.” Ei ”Vein emosella” tarvinnekaan jotain erityistä naisjumalata vedessä ymmärtää, vaan yhteisesti veden ylläpitäjää, veden omituista voimaa eli juurta. Sana on selvää suomea ja selvällä merkityksellä, vaan näyttää kuin olisi likipitävän äänensä vuoksi tullut Väinämöisen nimen kanssa sekaumaan.”

Lönnrot päättää aprikointinsa seuraavasti: ”Jos tahtoisimme pitkittää näitä arveluita, niin kyllä saattaisimme muistuttaa siitakin että kuudella kokon munalla meidän tarinassa miksei kuvattu kuutta päivää, joina Jumala maailman loi, ja seitsemännellä kultamunalla sitä seuraavaa lepöpäivää. Vaan olkoon loppu kerrassaan arveluillamme.”

Vertailevan uskontotieteilijän tilalle tuli kristitty runoilija. Vanhassa Kalevalassa Lönnrot oli vielä kansanomaisen Malisen ja Perttusen luomisrunon kannalla. Uuden Kalevalan alkuun tuli sen sijaan kappale Intian arjalaista vedarunostoa, tosin sekin Lönnrotin maailmankuvaan sopeutettuna. Perusoluna oli kansanrunonkin tuntema maailman synty munasta, jota on kerrottu Silkkitielläkin.

Varsin paljon intialaisesta mytologiasta Kalevalaa muistuttaa esimerkiksi Satapata-brähmanan luomiskertomus. Sen mukaan maailma oli alussa vettä. Vedet toivoivat: miten voisimme siittää? Niiden ponnistellessa sisäisestä lämmöstä syntyi kultainen muna, joka ui ympäriinsä vuoden. Siitä syntyi mies, Prjapati, joka särki kultaisen munan. Vuoden kuluttua hän yritti puhua ja sanoi bhūh, jolloin syntyi maa, bhuvah, jolloin syntyi ilma-kehä, lopulta svah, mistä syntyi taivas.¹⁷ Intiassa kuten Suomessakin vesi on alkuellementti. Maailmankaikkeuden elementit syntyvät munasta.

Lönnrotin kaksi Kalevalaa

Suomalaisten olisi aihetta Uuden Kalevalan ohella oppia tyntemaan myös se Vanha Kalevala, jonka 150-vuotisjuhlaa vietetään 1985. Tarkastelumme osoittaa Luomisrunonkin kohdalla merkittäviä muutoksia, jotka lähinnä liittyvät Lönnrotin henkilökohtaiseen kehitykseen. Vanhassa Kalevalassa hän oli vielä uskollinen Malisen ja Perttusen runoilille ja antoi Väinämöisen luoda kosmoksen. Uudessa Kalevalassa luojaksi tulee intialaisen mytologian mallin mukaisesti persoonaton alkuvoima, naisellinen Ilmatar, joka on Intian Brahman sukua.

Kalevalasta on tullut kansallisomaisuutta. Tähän kuuluneekin tekijänoikeuslain kannalta arveluttava seikka, että Lönnrotin nimi on pudonnut pois monen Kalevalan etulehdeltä. Uutta Kalevalaa pidetään sinä ”ainoana oikeana ja aitona kansanepoksena” samalla epäjohtonmukaisesti viettäen Kalevalan päivää 28.2.1985, jolloin Lönnrot allekirjoitti Esipuheen Vanhaan Kalevalaan. Lönnrotin 1. Kalevala ei ollut mikään bestseller. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura möi ensimmäistä laitosta kokonaista 14 vuotta. Toinen painos, 1500 kappaletta, ilmestyi 1930 ja myytiin loppuun. Kun Kalevalan juhlavuotta vietetään komeasti 1985 sekä Suomessa että ympäri maailmaa, ”yksi on joukosta poissa”. Lönnrot ei ole kysymässä tekijänoikeuksiensa perään, ja ”päivänsanka-

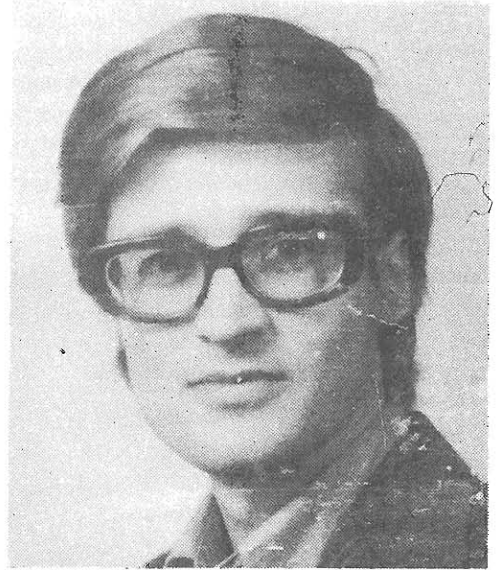
ri on matkoilla”, loppuunmyyty antikvari-
aattien aarre. Kansalliseen kehitykseemme
kuuluu, että sekä Lönnrotista että Kalevala-
lasta ehti tulla myyttejä ennen kuolemaa ja
unohdusta. Jos tunnemme vain Uuden Kale-
valan ja juhlimme sitä 28.2.1985, on joko
juhlinnan kohde tai päivämäärä väärä.

Lönnrot kirjoitti kaksi Kalevalaa, jotka
ovat niin erilaisia, että ne ovat kuin kaksi eri
teosta. Kanteletar on Kalevalan sisar, Vanha
ja Uusi Kalevala kuin veljekset muttei kakso-
set. Jälleen on yksi myytti särkynyt.

Lähdeviitteet

1. Vanhassa Kalevalassa säkeitä on 12.078 ja Uu-
dessa Kalevalassa 22.795.
2. Ks. johdanto teoksessa *Finnish Folk Poetry.
Epic*. Toim. Kuusi, M. Bosley, K. & Branch, M.
Helsinki 1977, s. 33.
3. Comparetti, Domenico, *Der Kalevala oder die
Traditionelle Poesie der Finnen*. Halle 1892.
4. Niemi, A. R.; Kalevalan kokoonpano 1. runoko-
kous Väinämöisestä. Helsinki 1898, s. 19, 84-85,
95.
5. Lönnrot esitteli käsityksiään eri perinnejajien
yhteyksistä laulajien sukupuoleen mm. kom-
mentissaan runoon Vedenkantaja-Annista. Me-
hiläinen, maaliskuu 1836.
6. Niemi 1898, s. 226.
7. Pentikäinen, Juha, *Oral Repertoire and World
View*. Helsinki 1978, s. 296.
8. Pentikäinen 1978, s. 296-297.
9. Fellman, Jacob, *Anteckningar under min vistel-
se i Lappmarken I-II*. Helsingfors 1906, s. 498.
10. Lönnrotin saama versio: SKVR (=Suomen kan-
san vanhat runot) I 1:79a, Sjögrenin saama ver-
sio: SKVR I 1:79.
11. Runokokous Väinämöisestä on julkaistu teok-
sessa *Kalevalan esityöt I*. Toim. Borenius, A. &
Krohn, J. Helsinki 1891, s. 31-71.
12. Lönnrot, Elias, *Aikuluomisesta*. Mehiläinen
1839, 169-172.
13. Ks. tark. esim. Honko, L. & Pentikäinen, J.,
Kulttuuriantropologia. Porvoo 1970, s. 31.
14. *Idän viisautta*. Toim. Karttunen, Fardig &
Nieminen. Porvoo 1977, s. 17.
15. *Idän viisautta* s. 23.
16. Lönnrot 1839.
17. *Satapathabrahmana XI:1, 6, 1-3*. *Sacred Books
of the East* vol. XLIV. Delhi ym. 1963.

RUOTSINSUOMALAI- SEN YHTEISÖN HA- JANAISUUS JA KULTTUURIPERIN- TEEN VÄLITTYMI- SEN ONGELMA

Arkistonhoitaja Erkki Vuonokari, Ruotsinsuomalaisten arkisto, Tukholma

Ruotsi on harjoittanut vielä toisen maailmansodan jälkeenkin siirtolaisten ja vähemmistöjen sulauttamispolitiikkaa. Päämääränä oli eri kulttuuri- ja kielipiireistä tulleiden ihmisten mahdollisimman nopea sopeuttaminen Ruotsin yhteiskuntaan. Tämä tilanne on kuitenkin jonkin verran muuttunut 1970-luvulla ja kuluvan vuosikymmenen alkupuolella. Ruotsin sosiaalidemokraattinen hallitus määritteli vuonna 1975 siirtolaispolitiikan tavoitteiksi tasa-arvon, valinnanvapauden ja yhteistoiminnan. Näistä termeistä erityisesti valinnanvapaudella voidaan ymmärtää siirtolaisten kieli- ja kulttuuriperinnön kehittämisyrittämiä.¹

Virallisen ja käytännön politiikan välillä vallitsee usein syvä kuilu. Vielä tällä hetkellä Ruotsi lienee kaukana maassa vallitsevien eri kulttuurien vaalimisesta ja tunnustamisesta.

Suomalaiset ovat Ruotsin suurin kansallinen vähemmistöryhmä. Hyvin monien Ruotsissa asuvien suomalaisten kansallinen ja kulttuurinen tietoisuus on viimeisen vuosikymmenen aikana noussut. Osa suomalaisista pitää myös päämääränään ruotsinsuomalaisten tunnustamista viralliseksi vähemmistöksi Ruotsissa. Tämä vahvistaisi mm. suo-

men kielen asemaa Ruotsissa.

Hyvin monissa yhteyksissä kuulee nykyisin puhuttavan - erityisesti suomalaisten keskuudessa - ruotsinsuomalaisuudesta tai ruotsinsuomalaisesta kulttuurista. Hyvin vähän on kuitenkin toistaiseksi olemassa selvityksiä tai tutkimuksia siitä mitä ruotsinsuomalainen kulttuuri itseasiassa on tai voisi olla tai mikä tulee olemaan ruotsinsuomalaisen yhteisön ja kulttuurin tulevaisuus.²

Tässä artikkelissa lähestyn ruotsinsuomalaisen kulttuurin ongelmaa sellaisen käsitteen kuin "ruotsinsuomalaisten kulttuuriperinne" avulla. Sillä tarkoitan kulttuurin sitä osaa, joka välittyy sukupolvelta toiselle ja muuttuu luonteeltaan yhteisölliseksi.

Nykyisin kulttuuriperinteen välittyminen on huomattavasti monimutkaisempi prosessi kuin esimerkiksi maaseutukulttuurin aikana, jolloin perinne välittyi suoraan sukupolvelta toiselle, isältä pojalle (esim. käsityöperinne). Nykypäivänä perinne välittyy pääasiassa oppimisprosessin kautta sekä erilaisten "kulttuuriympäristöjen" välityksellä. Tämän havainnollistamiseksi on ensin syytä tutustua ruotsinsuomalaisen yhteisön luonteenpiirteisiin.

Ruotsinsuomalaisen yhteisön hajanaisuuden taustaa

Ruotsinsuomalainen yhteisö ei ole luonteeltaan yhtenäinen. Se koostuu ihmisistä, joilla on hyvinkin erilaiset henkilökohtaiset kulttuuriharrastukset. Lisäksi ruotsinsuomalaiset kuten muutkin ihmiset kuuluvat samanaikaisesti useaan eri ryhmään tai yhteisöön riippuen kunkin elämäolosuhteista, suuntautumisesta tai ajattelutavasta.

Yhteiskunnassa olevien erilaisten rakenteiden ja ryhmien (yhteiskuntaluokka, kansallinen ryhmä tai vähemmistö, ammattiryhmä jne) määrä ja luonne vaihtelee ja muuttuu kaiken aikaa. Siten esimerkiksi ruotsinsuomalaiseen yhteisöön kuuluvien ihmisten lukumäärän laskeminen ja rajaviivojen vetäminen yhteisön sisälle laskettavien ihmisten välille on aina vaikea tehtävä.

Eri laskentaperusteet johtavat hyvinkin erilaisiin tuloksiin ruotsinsuomalaisten määrästä ja tämän yhteisön koostumuksesta. Siten ruotsinsuomalaisten arvioitu lukumäärä voi vaihdella noin 250.000 ihmisestä jopa 450.000 ihmiseen. Vähimmäislukuun 250.000 päädytään siinä tapauksessa, että ruotsinsuomalaisiksi katsotaan vain ensimmäisen polven ruotsinsuomalaiset, jotka ovat syntyneet Suomessa.

Osa näistä ihmisistä on Suomen kansalaisia, osa muuttanut kansalaisuutensa ruotsalaiseksi. Suurimpaan lukuun päädytään taas siinä tapauksessa, että ruotsinsuomalaisiksi lasketaan myös Ruotsissa syntyneet ns. toisen ja kolmannen polven ruotsinsuomalaiset.³

Suomessa syntyneet ja eri aikoina Ruotsiin muuttaneet siirtolaiset muodostavat ruotsinsuomalaisen yhteisön sisällä oman ydinryhmänsä. Nämä ovat ihmisiä, joilla on kokemusta elämisestä sekä Suomessa että Ruotsissa. Kuitenkin myös tämä yhteisö on elämäkokemukseltaan ja taustaltaan hyvin erilainen. Sosiologi Jeja-Pekka Roosin Suomen puolella tekemän, lähinnä elämäkertoihin perustuvan analyysin pohjalta voitaisiin varmasti tämänkin joukon keskuudessa erottaa useamman eri sukupolven edus-

tajia.⁴ Ruotsinsuomalaisista ei valitettavasti ole vielä tällä hetkellä saatavana kovinkaan runsaasti elämäkerta-aineistoa. Tällaisen aineiston hankkiminen olisi tärkeä tehtävä, varsinkin kun ruotsinsuomalaisten vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä nousee jo 15.000:een.⁵

Sukupolvet ja osakulttuurit

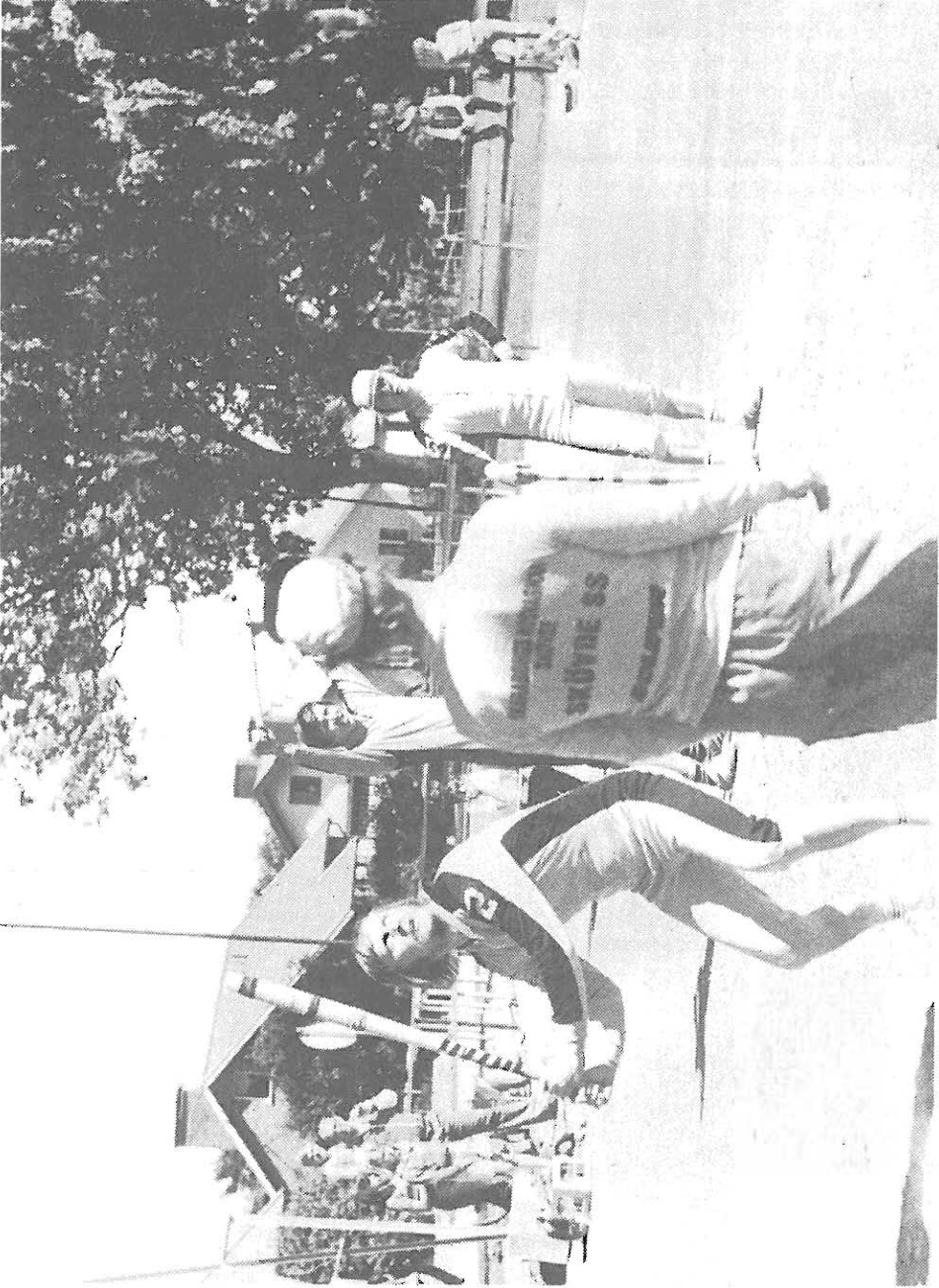
Ruotsinsuomalaisessa yhteisössä voidaan erottaa eri osakulttuureja. Tällaisia ovat suomenruotsalaisten, romaanien, karjalaisten ja inkeriläisten osakulttuurit. Tornionjokilaakon suomalaiset muodostavat kokonaan oman tietylle alueelle rajoittuvan ryhmänsä.⁶ Osakulttuurien erottaminen toisistaan osoittaa mm sen, että edes suomen kieli ei ole kaikkia ruotsinsuomalaisia yhdistävä tekijä.

Samalla voi kuitenkin todeta, että yhteisen vähemmistöasema esim. suomenruotsalaisten ja suomenkieltä puhuvien suomalaisten välillä on varmasti ollut omiaan yhdistämään ruotsinsuomalaisia ja suomenruotsalaisia toisiinsa. Eri yhteyksissä monet suomenruotsalaiset ovat myös asettuneet tukemaan suomen kielen aseman lujittamista Ruotsissa.

Eri osakulttuureja merkittävämpi rajaviiva näyttää tosiasiaa kulkevan toisiaan seuraavien siirtolaissukupolvien välillä. Eräät erityisesti koulutukseen ja kieleen fiittyvät tutkimukset näyttävät nimittäin viittaavan pikemminkin siirtolaissukupolvien välisen kuitun syntyyn kuin perinteen välittymiseen. Suurimpana syynä tällaiseen kehitykseen on, että osa suomalaislapsista on menettänyt äidinkieltensä, suomen kielen, tai sitten muuttanut pahimmissa tapauksessa puolikieliseksi.⁷

Ruotsinsuomalaisen kulttuurin luonne

Ruotsinsuomalaisen yhteisön olemukseen ja kulttuuriseen kehitykseen on vaikuttanut suomalaisten jatkuva muutto Ruotsin ja Suomen välillä. Vilempinä siirtolaisvuosina 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa kymmenet tuhannet suomalaiset muuttivat maiden välillä.⁸ Tästä myös seuraa, että osa

Pesäpallo on ollut suosittu urheilulaji ruotsinsuomalaisien keskuudessa. Kuvassa Kópingin Suomalaisen Seuran pesäpalljoukkue 1979. (Valokuva Timo Mäijälä. Ruotsinsuomalaisien arkiston valokuvakokoelmat.)

Köpingin Suomalaisen Seuran teatteriryhmä harjoittelemassa Topeliuksen Hyrrää (Valokuva Timo Majjala. Ruotsinsuomalaisen arkiston valokuvakokoelmat.)

ruotsinsuomalaisesta kulttuurista on sellaista, joka liittyy tiettyyn ajankohtaan, esimerkiksi parakkikulttuuri, jota ei ole valitettavasti kuitenkaan dokumentoitu; osa taas sellaista, joka muodostuu ruotsinsuomalaiselle kulttuurille ominaiseksi kuten suomalaisseuratoiminta.

Nykypäivänä suomalaisseuroja on lähes kaikilla suomalaisalueilla, yhteensä yli 200 suomalaisseuraa.⁹ Ne ovat parhaimmillaan osoituksena suomalaisten omatoimisuudesta ja toimintakulttuurin syntymisestä ruotsinsuomalaisten keskuuteen. Vaatimattomasta alusta suomalaisseurat ovat kasvaneet hyvin erilaista toimintaa järjestäviksi yhdistyksiksi. Osa toiminnoista on jo muodostunut perinteeksi kuten teatteri - urheilu - tanssi - iltama - ja tanhutoiminnot.¹⁰ Kaikki kulttuurin alueita, joilla suomalaisilla on vankat historialliset perinteet.

Suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden kohtaaminen

Suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden kohta-

minen on usein ollut vaikeaa. Erityisesti kielimuurin ylittäminen. Tämä koskee varsinkin niitä ensimmäiseen sukupolveen kuuluvia ihmisiä, joiden koulutustaso on ollut alhainen tai jotka ovat muuttaneet Ruotsiin syrjäseudulta.

Ruotsalaisuuden ja suomalaisuuden kohtaamisen vaikeuteen kätkeytyy paljolti sellaista, jonka juuret ovat tosiasiaa maaseutukulttuurin ja kaupunkikulttuurin yhtenörmäyksessä. Muutto Ruotsiin on monelle Pohjois- ja Itä-Suomesta tulleelle merkinnyt koko elämän aloittamista kokonaan uudelta pohjalta.

Siirtolaisuus on siten monelle merkinnyt henkisen elämän tavatonta avartumista, mutta samanaikaisesti myös suuria sopeutumisvaikeuksia uudessa teollisessa ja kaupunkimaisessa ympäristössä.

Ruotsinsuomalainen yhteisö on työväenluokkainen; heidän keskuudessaan on huomattavasti enemmän työväenluokkaan kuuluvia suoritusasteen työntekijöitä kuin keskimäärin ruotsalaisten keskuudessa.¹¹ Tämä on omalta osaltaan vaikeuttanut ruotsin-

suomalaisten osallistumista henkisten toimintojen harjoittamiseen. Toisaalta ruotsin-suomalainen sivistyneistökerros on ollut vielä varsin ohut ja hyvin kaukana suoritustason työntekijöiden arkisesta elämästä. Esimerkiksi ruotsinsuomalaisen lehdistön on ollut vaikea tavoittaa ruotsinsuomalaisia. Seurauksena on ollut lukuisia lehtikuolemia.

Kielitaistelut ja kulttuuriperinne

1970-luvulla ja tämän vuosikymmenen alussa on Ruotsin kieli- ja koulupoliittinen tilanne ollut siirtolaisten ja ruotsinsuomalaisten näkökannalta aikaisempia vuosikymmeniä suotuisampi. Siten monet ruotsinsuomalaiset lapset ovat saaneet koulutusta kaksikielissä luokissa. Ruotsin tekemistä uudistuksista huolimatta on kielitaistelu kuitenkin aika ajoin jopa kiihtynyt. Tästä on osoituksena mm ns. Rinkebyn koululakko, joka

vuoden 1984 alkupuolella kesti lähes kahdeksan viikkoa ja sai osakseen jopa kansainvälistä huomiota.

Pohjimmaisena syynä lakkoon oli Bredbyn koulun suomalaisvanhempien pyrkimys turvata lastensa koulunkäynti äidinkielellä ala- ja keskiasteella. Lakkolaiset myös halusivat, että ruotsia opetettaisiin vieraana kieleinä. Siten lakko ei ollut ensisijassa "nationalismin ilmaus", vaan suomalaisvanhempien ja lakon organisoimiseen osallistuvien pyrkimyksenä oli mahdollistaa lapsilleen aktiivisen kaksikielisuuden, suomen ja ruotsin kielen saavuttaminen, mikä on myös Ruotsin virallisen siirtolaispolitiikan tavoite. Siten suomalaisvanhemmat kamppailivat ruotsinsuomalaisen kulttuurin puolesta, kun taas koulun johto ja sen takana olevat voimat olivat ennen kaikkea huolissaan ruotsin kielen asemasta unohtaen siten virallisen tavoitteen.¹²

Ruotsinsuomalaisen kulttuurin kehittymisen pohjana on ruotsin ja suomen kielen aktiivinen hallinta. Kuvassa Bredbyn koulun suomalaisvanhemmat ja lapset mielenosoituksessa suomen kielen ja tasokkaan ruotsinkielisen opetuksen puolesta maaliskuun alussa 1984. (Valokuva Jouni Suomalainen, Ruotsinsuomalaisten arkiston valokuvakokoelmat.)

Järjestötoiminta ja kulttuuriperinne

Ruotsinsuomalainen kulttuuriperinne säilyy Ruotsissa vain sikäli kuin ruotsinsuomalaiset itse aktiivisesti pyrkivät vaikuttamaan poliittisten ja muiden järjestöjen kautta valtiovalan siirtolaisia ja vähemmistöjä koskeviin päätöksiin.

Hyvin suuri merkitys on sillä, missä määrin ruotsinsuomalaiset järjestöt pystyvät tulevaisuudessa uudistumaan sisältäpäin, antamaan tilaa uudelle siirtolaissukupolvelle, nuorisolle. Hyvin paljon ruotsinsuomalaisen yhteisön kehitykseen vaikuttaa myös se, missä määrin ruotsinsuomalaisia edustavat keskusjärjestöt tulevat välttämään valtiollistumiskehityksen eli sen, että Ruotsin valtiolta erilaisten tukijärjestelmien ja ehtojen avulla ehkäisee keskusjärjestöjen toimimisen ruotsinsuomalaisten etujärjestöinä.

Kulttuuriperinteen säilyminen

Ruotsinsuomalaisten arkistoon on vuodesta 1977 asti kerätty kulttuuri- ja muuta aineistoa. Tämän vuoden alussa Mai Walleniuksen perikunta lahjoitti arkistolle Tukholman Suomalaisen Kerhon toimintaa 1930-luvulla kuvaavan päiväkirjan. Arkiston vanhin asiakirja on Tukholman Suomalaisen Seuran perustamispöytäkirja vuodelta 1894.

Huolimatta siitä, että Ruotsinsuomalaiseen arkistoon on tullut jo runsaasti arvokkaita asiakirjoja, on kulttuuriperinteen keräämiseksi tehty vielä kovin vähän. Niinpä monet arvokkaat asiakirjat ovat seurojen toimintoihin tai yksityisten hallussa. Osa aineistosta lienee jo kokonaan kadonnut.

Lisäksi kulttuuriperinteen säilyttäminen vaatii huomattavasti monipuolisemman aineiston keräämistä kuin tähän asti on ollut mahdollista. Tämän johdosta on Ruotsinsuomalaisten arkisto myös aloittanut vuoden 1984 alusta lukien perinteen ja muistitiedon keräyksen ruotsinsuomalaisten keskuudessa. Tavoitteena on mm. työpaikka-perinteen kerääminen.¹³

Yhdeltä osin perinnettä kerätään kilpailun muodossa. Parhaillaan on menossa muis-

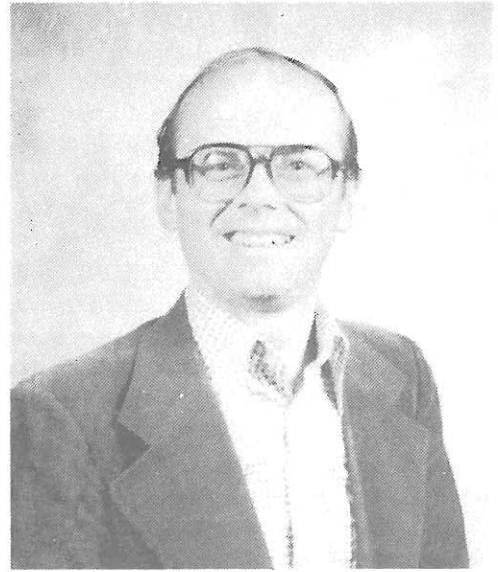
tiedon ja perinteen keruu Tukholman läänin alueella työskentelevien tai työskenteleitten sairaalatyöntekijöitten keskuudessa. Myös Suomessa tällä hetkellä asuvat ihmiset, joilla on kokemusta Tukholman läänin sairaaloista, voivat osallistua kilpailuun. Kilpailu päättyy 30 toukokuuta 1985. Kilpailuesitteen voi tilata arkistosta (osoite Ruotsinsuomalaisten arkisto, Box 13 55 111 83 Stockholm).

Lähdeviitteet

- 1 Vuoden 1984 aikana ilmestyi kaksi siirtolaispolitiikan kehitystä ja suuntaviivoja viitoittavaa komiteamietintöä: siirtolaispoliittisen komitean loppumietintö (Slutbetänkande av invandrarpolitiska kommittén. SOU 1984:58 ja syrjintäkomitean loppumietintö (I rättnings. Etniska relationer i Sverige. Slutbetänkande av diskrimineringsutredningen. SOU 1984:55. Stockholm 1984.) kts. myös Ruotsin sosiaalidemokraattisen puolueen siirtolaispoliittinen ohjelma: tasa-arvo, valinnanvapaus, yhteistyö. Käännös Tuulikki Hamäläinen, Turenki 1978.
- 2 Ensimmäinen perusteellisempi ruotsinsuomalaisten kulttuuria sivuva tutkimus ilmestyi jo vuonna 1966: Vilho A Koiranen: Suomalaisen siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa. Porvoo 1966; Kulttuurikysymystä sivutaan myös Magdalena Jaakkolan tutkimuksessa "siirtolaiselämää. Tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä". Vammala 1984: Kts. myös seminaariraportti Sverigefinnar och Finlands svenskar. Finlandssvensk rapport nr 4: Svenska Finlands Folkting 1983.
- 3 Kts. esim. Sven Reinans, Om den andra generationen. Invandringen och Framtiden. Redaktion: Eva M. Hamberg och Tomas Hammar. Stockholm 1981.
- 4 Jeja-Pekka Roos, Elämisen laatu ja elämäntapa 1970-luvun Suomessa. Suomalainen vuosikirja 82.
- 5 Invandrarna och äldreomsorgen. Aldreberedningen S 1981:01. Stockholm 1983.
- 6 Kts. Sigurd Klockare, Norrbottenin kielitaistelu 1888-1958. Suomen kieli Ruotsissa. Finn-kirja. Tukholma 1982.
- 7 1970-luvulla kieli- ja koulukeskustelu on ollut Ruotsissa hyvin vilkasta. Kts. esim. Tove Skutnabb-Kangas, Tvåspråkighet och svensk språkpolitik på lång sikt. Invandringen och framtiden

- den. Redaktion Eva M. Hamberg och Tomas Hammar. Stockholm 1981; Kalervo Siikala, Suomi aidinkielenä Ruotsissa. Suomi Pohjoismaisena kielenä. Helsinki 1983.
- 8 Altti Majava, Suomen ja Ruotsin välinen muutoliike sekä Ruotsin suomalaiset toisen maailmansodan jälkeen. Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin kautta aikojen. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1981
- 9 Kts. Magdalena Jaakkola, Sverigefinlandarnas etniska organisationer. EIFO Rapport nr 22. Stockholm 1983.
- 10 Suomalaisseuroista on olemassa jonkin verran historiikkeja. Laajin on historiikki, jonka nimänä on Siirtolaisvaiheita. Köpingin suomalaisia 1950-80. Köping 1981.
- 11 Ruotsinsuomalaisten asemaa on selvitetty mm. erilaisissa elintasotutkimuksissa; kts. Tarja-Liisa Leiniö, Inte lika men jämlika? Om finländska invandrades levnadsförhållanden enligt levnadsnivåundersökningarna 1968, 1974 och 1981. Stockholm 1984.
- 12 Ruotsinsuomalaisen arkiston perinneprojektin yhteydessä on Rinkebyn lakosta kerätty aineistoa: lehtileikkeitä, julkilauseumia, haastatteluja.
- 13 Kts. arkiston perinneprojektin tavoitteista Erkki Vuonokari, Muistitieto ja ruotsinsuomalaiset. Kotiseutu 1984/4.
-

"THE CANADIAN SOJOURN OF A FINNISH-AMERICAN RADICAL"

Prof. J. Donald Wilson, Faculty of Education, The University of British Columbia, Vancouver Canada.

John Wiita, alias Henry Puro, was not a major figure in Finnish-Canadian radical circles when compared with the likes of J.W. Ahlqvist and A.T. Hill, both leading Canadian communists. But he was intimately involved in the founding of the Workers' Party of Canada in 1921-1922 which eventually became the Communist Party of Canada (CPC)¹, and editor of the Finnish socialist newspaper *Vapaus* (Liberty) from 1919 to 1923. In the United States where he spent most of his life after arriving from Finland at the age of seventeen, Wiita was, according to one scholar, "perhaps the most prominent of Finnish-American leaders in the 1920's and 1930's" and "the leading figure of the first decade of the Finnish-American communist movement."²

Although Wiita was clearly a "leader", his lifetime experiences were typical for many Finnish immigrants to North America:

The author gratefully acknowledges the assistance of Dr. Edward Laine of the Public Archives of Canada, Dr. John Wiita, Jr., for his generous cooperation, and helpful comment on his father's life and activities, and the staff of the Immigration History Research Center, University of Minnesota for their unstinting support.

arrival as a young man, unskilled in industrial occupations; work on railroads, in logging camps, on coal and ore docks; transiency and economic insecurity; saloon and tavern life in the evenings; drift into socialism, first "hall socialism" for its spiritual succour and later, for a minority, dedication to socialist revolution. As Wiita himself put it: "I know that my joining the membership and activities of the Finnish Socialist Branch in Superior (Wisconsin), lifted my morale, gave purpose to my life, raised my cultural level, and aroused my eagerness to study and to understand social and political questions." Meeting such personalities as Eugene V. Debs and "Big Bill" Haywood "lifted our spirits and strengthened our belief in the cause of the working people."³ Like many others, converted to socialism in the United States, Wiita eventually became so disillusioned with the Communist Party that he deserted it and retreated from political life altogether. Finally, Wiita was typical of the fairly extensive crossborder movement of hundreds of Canadian and American Finns in the first three decades of this century.

Escaping the American draft in the spring

of 1918, Wiita headed north for Canada. There he settled with a fellow socialist, newspaper editor and draft evader, Elis Sulkanen on a farm in Finland, Ontario, west of present-day Thunder Bay. After the armistice was declared in November, 1918, he surfaced in Port Arthur briefly, then proceeded to Toronto where he met J.W. Ahlqvist, secretary of the Finnish Socialist Organization of Canada (FSOC). Ahlqvist and an executive member John Latva, later the chief organizer of the exodus of Finnish-Canadians to Soviet Karelia in 1931-32, befriended Wiita, no doubt familiar with his previous editorial work on the American socialist newspapers **Työmies** (The Worker) and **Sosialisti** (The Socialist), in Superior, Wisconsin, and Duluth, Minnesota, respectively. Within a few months Wiita was called upon to become editor of **Vapaus**, the organ of the FSOC and from 1924 closely linked with the Communist Party of Canada. In that capacity Wiita in effect served two masters: the left-wing Finnish-Canadian social and cultural organization (FSOC which went through successive name changes, the last being the Finnish Organization of Canada), and the Communist Party of Canada of which Finns made up a large component of the rank-and-file membership. In addition because of his former qualified support of the IWW cause (Industrial Workers of the World), it is not surprising that Wiita used the pages of **Vapaus** to give "all possible publicity to OBU organizational work." The One Big Union was in a sense the counterpart of the IWW in Canada with its vision of industrial unionism and "social transformation being attained through a general strike that would leave the workers in control of production."⁴ In the early 1920's the OBU was particularly strong among lumber workers in Northern Ontario, and Wiita's account which follows makes ample reference to this fact.

Although he made common cause with local Finnish IWW branches, Wiita was not an unqualified supporter of that organization.⁵ He agreed with the principle of in-

dustrial unionism but he opposed the IWW's anarchosindicalist hopes of solving the problems of society through a general strike. For him political action directed against capitalism was the answer, namely organizing a political party and running candidates for office. His heavy accent and broken English militated against his running for office during his active years with the Communist Party of the United States. After World War II and his departure from the Party, he briefly entertained vain hopes of running as a Democrat, but his Communist background precluded such a development.⁶

John Higham has argued that "ethnic groups in an open society are, in some degree yet to be specified, the creation of their leaders."⁷ For the left-wing Finnish community in the United States, and to a lesser degree in Canada, John Wiita was such a person. But, amazingly, several other Finnish immigrants assumed leadership roles in both the U.S. and Canada. One thinks of Matti Kurikka and A.B. Mäkelä who at the beginning of the century became known continent-wide because of their utopian socialist settlement at Sointula, British Columbia and their newspaper **Aika** (Time). Both edited newspapers in the United States (**New Yorkin Uutiset** and **Toveri**, respectively) and travelled widely in that country.⁸ Similarly, Moses Hahl, one of the early socialist agitators among American Finns, was editorial staff member of **Raivaaja** (The Pioneer) and **Työmies** in the United States as well as **Työkassa** (Working People) in Port Arthur just before World War I. Frans Josef Syrjälä, a tailor, immigrated first to Toronto in 1903, helped to set up the "**Iso Paja** (Big Shop) of socialist-minded tailors there, before migrating to the United States where as editor-in-chief of **Raivaaja** in Fitchburg, Massachusetts, he became the leading figure in the Finnish-American social democratic movement for about two decades. Wiita's friend-in-exile Elis Sulkanen, was a well-established editor for **Työmies** and **Sosialisti** before moving to Canada in 1916-1919 and then became the editor of **Eteenpäin** (Forward) and **Raivaaja**

thereafter.

John Wiita was born in Vaasa province in western Finland in 1888. He attended public school and worked on his father's farm until at the age of seventeen he set sail for the United States. Landing via Canada in Superior, Wisconsin late in 1905, he began working on a railroad maintenance crew and then switched to the Coal Docks area where the pay was better. His life in those days was a combination of long work days and long drinking bouts in the evening. "This was the only kind of recreation and social life," Wiita reported, "unless you wanted to go to rotten movies (silent at that time) or the 'live' show places where the girls were showing their legs as they danced and sang."⁹

Born and raised in a "deeply religious home" in a rural area of Finland, this style of living was entirely new to the young Wiita. An even greater change, indeed a turning point, occurred through a friendship he developed with a Victor Staudinger who through working in Alberta coal mines had become attracted to socialist ideas. Through his influence Wiita began subscribing to the newspaper *Työmies* then published in Hancock, Michigan, and later in Superior. Soon thereafter in April 1907 Wiita joined the Superior branch of the Finnish Socialist Federation's (FSF) Midwest District. "This was the beginning of the transformation of my life. No longer was I to spend my free time in saloons. Instead I was beginning to think about social, political, and economic matters, and self-education of myself on the problems of the working people."¹⁰

Then for a few months in the fall and winter of 1907-08, Wiita in the company of a few Finnish friends became a "blanketstiff" and headed west for the lumber camps of eastern Washington and Montana. There he also worked for a spell with a construction gang on the Northern Pacific Railroad. The work was hard, the living conditions difficult and unpleasant (the men had to carry their blankets and personal effects from camp to camp), and one day when he was caught sitting down for a moment to rest, he was

fired on the spot. Heading into the nearest Montana town to cash his last pay check, he "found out that there was no money in circulation, only local 'crips' (he means "scrips") that were good only in local stores for supplies." Eventually a bout of "fever" and a period of hospitalization prompted Wiita to write his uncle in Superior for train fare "home". Back in familiar surroundings he became "more and more a convinced socialist and saw the needs of working people to educate and organize themselves, in order to improve their conditions, especially recalling my recent experiences and conditions at the Western lumber and railroad camps."¹¹

Wiita's conviction about the need to "educate and organize" led him in two directions at once. First, he became more and more active in the Superior branch of the FSF, eventually in August 1910 being elected secretary of the Central District which comprised the Upper Midwest states. Secondly, he began to attend the Work People's College (*Työväen Opisto*) in Duluth, which had been founded in 1903 by the Finnish evangelical Lutheran National Church as a "Folk School" but which by 1907 had been taken over by socialists and converted into a Marxist adult education school.¹² Beginning as a student Wiita became in succession secretary of the College and an assistant instructor in 1910, director of the Correspondence School (*Kirjeenvaihtokoulu*) in 1912 and eventually from late 1914 to 1916 Dean of Faculty succeeding Leo Lauki, the brilliant teacher, orator, newspaper editor, and later, in exile, university lecturer in Leningrad and *Tass* correspondent in Tashkent.¹³ The years spent at Work People's College left Wiita with an excellent reading comprehension of English although his spoken English was affected adversely by the many years during which he spent most of his time with Finns.¹⁴ Wiita credits the College with directing "the future course of my life and prepar(ing) me for many of those responsible positions of the Finnish-American labor movement, which my fellow workers entrusted to me."¹⁵ In the mean-

time Wiita had served for a brief time on the editorial staff and as editor-in-chief of *Toveri* (Comrade) in Astoria, Oregon, and in June 1915 was named chief editor of *Sosialisti* in Duluth until it became later in the year under Leo Laukki a "pure and simple IWW organ with all its syndicalist theories and practices".¹⁶

From early 1916 until February of the next year Wiita worked in automobile factories and machine shops in Detroit. He took night courses and participated in activities of the Socialist Party of America, returning eventually to Duluth/Superior where he took up an editorial position with *Työmies*. With the U.S. entry into the war and the prospect of the draft Wiita then fled to Canada in the spring of 1918, following a pattern already established by hundreds (Wiita says "thousands") of other Finnish socialists and IWW supporters. As George Bowering reminds us, "Refugees from the military situations in the United States have always formed an important part of Canadian immigration."¹⁷ Wiita's reasons for fleeing, he told his son later, were political not pacifist, part of the radical socialists' overall opposition to the war as an imperialist venture.¹⁸

Once in Canada Wiita settled on a farm in Finland, Ontario, with his friend and fellow editor, Elis Sulkanen and his wife. It is not clear whether by "Finland" Wiita meant a small rural community by that name north and west of International Falls/Fort Frances near the Minnesota border, or perhaps the community of Suomi (the Finnish word for Finland) located some forty miles southwest of present-day Thunder Bay (then Fort William and Port Arthur). Circumstantial evidence suggests it might have been the latter. Its isolation, reachable only by train from the Canadian Lakehead (Port Arthur, Duluth and Western Railway), made it an ideal hideaway for the likes of Wiita and Sulkanen. The railway, torn up in the 1930's, continued only as far west as Gunflint Lake six miles beyond the U.S. border. The region around Suomi is dotted with lakes - Wiita mentions five in the vicinity of their

farm - and the most notable industry up to the 1930's was lumber and silver mining. Wiita mentions working at a lumber camp making railroad ties. Also, when he left for Port Arthur he says they took the train. A further point of interest is the fact that Suomi was, according to one account, "a storm centre of Finnish left-wing political activity."¹⁹ There were active branches of the Finnish Organization of Canada and the IWW in the community as late as the 1930's and not one church.²⁰

During his stay in Canada Wiita assumed the name Henry Puro. Arja Pilli recounts how in the summer of 1919 the RCMP were suspicious that Henry Puro was John Wiita, but abandoned investigations because of confusion about Finnish names: the police had confused John **Wiita** with John **Wirta**, another man who did not resemble Puro.²¹ Wiita's recollection of his Canadian sojourn in the excerpt which follows includes reference to his associations in Toronto with J.W. Ahlqvist and John Latva. Ahlqvist was the most prominent and powerful member of the Finnish Socialist Organization of Canada (later Finnish Organization of Canada) at that time. He was one of the original members of "Iso Paja" (the Big Shop) a collective workshop of Finnish tailors in Toronto, and was instrumental in forming a Finnish socialist club there in 1905 which then joined the Socialist Party of Canada (SPC). In 1910, when a split occurred in the SPC, Ahlqvist led a great many Finns to the Social Democratic Party of Canada the next year. In the early 1920's he was active in the formation of the Workers' (Communist) Party of Canada and the Finnish Organization of Canada in 1923. He worked hard for both until his death in 1940, although for a brief period in 1929 he was suspended from the party. John Latva was the main Canadian organizer of the migration of Finnish-Canadians to Soviet Karelia in 1931-32. Recruiting was conducted through a Toronto office known as Technical Aid to Soviet Karelia.²²

Another Finnish-Canadian Communist whom Wiita (Puro) met at this time was

A.T. (Tom) Hill. Born in 1897, Hill was a leading young Communist and in 1921-24 and 1926-1929 he was secretary of the FSOC (or the FOC). In 1922 Hill became secretary of the Young Workers' Party of Canada, and in 1924 went to Moscow to attend the Fifth Comintern Congress. After his return he became a Communist Party organizer. Throughout his life until his death in 1978 he served as a liaison between the Party and its Finnish members and sympathizers.

Wiita stayed on in Canada until 1923 busying himself as he recounts with his duties as editor of **Vapaus** and his work on behalf of FSOC. When he reentered the United States, he gave his real name and simply told U.S. Immigration authorities he was returning home. There was no trouble.²³ He immediately resumed (until 1925) his newspaper career on the editorial staff of **Eteenpäin** in Worcester, Massachusetts, where coincidentally his old friend Elis Sulkanen was editor-in-chief. He became active in the local branch of the Workers' (Communist) Party thus launching two decades of devoted membership in the Communist Party of the U.S.A. Wiita "actually became the leading figure of the Finnish-American communist movement in the 1920's," according to one historian.²⁴ At the 1925 convention of the Workers' Party held in Chicago Wiita was elected to the Party's Central Committee and became director of the move to reorganize the Finnish Federation of the party during the famous "Bolshevization" crisis (1924-25) when the party's various language federations were abolished and the autonomous Finnish Federation was dissolved and replaced by the Center of Finnish Workers' Clubs.²⁵ Wiita (Puro) thus became an important cog in Bolshevization among the Finns, a process that saw the number of Finnish party members decline from 6,410 in June 1925 to a membership on only 2,000 in the newly formed shop and street cells.²⁶

Wiita was a principal organizer of the later Finnish Workers' Federation which

was founded in 1927. Between that date and 1932 his importance to the party was reflected in the fact that he served as National Secretary then National Chairman of the Finnish Workers' Federation. In 1929 the Workers' Party assigned him the task of heading up the agrarian department, a post he held until 1935 when he became District Secretary for Upper Michigan.

After devoting most of his efforts to Communist Party activities for a decade and a half, Wiita returned to 1939 to his first love -- newspaper work -- again as editor of **Eteenpäin**, a position he held until the fall of 1943 when he left to work in an airplane factory in North Tarrytown, New York. The move was symptomatic of a much greater change in Wiita's life. "Quietly without any fanfare," he dropped his membership in the Communist Party.²⁷ A series of events had been weighing on his mind -- the treatment of American Finns in Soviet Karelia,²⁸ Stalin's purges, the Nazi-Soviet Pact, the Soviet annexation of Karelia from Finland in the Winter War -- all played a role in leading the fifty-five year old man to make a momentous decision: to forsake his beloved party.

At war's end he moved his family to Brooklyn, Connecticut, "because many Finns were settled there or in nearby towns."²⁹ After a difficult period of adjustment he eventually entered the real estate business rising in the esteem of his colleagues to the point where he was named president of the Northeastern Connecticut Board of Realtors. He retired at the age of ninety in August, 1978. His death occurred as a result of lung cancer on July 27, 1981 in Mystic, Connecticut, in a convalescent home.

In the late sixties, Wiita contemplated making a visit to the place of his upbringing in Finland. His nephews still ran the family farm and a sister of his still lived in the house his father had built. His daughter and her family had visited them in the summer of 1968, and his son offered to accompany him for a two-or three-week visit the following summer. He considered it but later re-

fused. His son now speculates: "I think that he feared that Immigration authorities would not allow him to return. He had been forced to testify in two or three deportation hearings on trials in the early fifties involving old acquaintances in the Party. At least one was denied readmission after a visit to relatives in Finland."³⁰ Wiita obviously feared the same might happen to him, and he clearly wished to live out his life in the United States.

Wiita began writing his memoirs, from which the following excerpt is taken, in the spring of 1974. Without telling his wife, he worked late at night until he had finished. The original was written in Finnish, and is longer than the English version (although not in the section dealing with his years in Canada). The English version, from which the following excerpt is taken, was written at the request of the Immigration History Research Center to facilitate the research of non-Finnish-speaking scholars. Wiita did his own typing, but his son, who holds a doctorate in mediaeval history, would proofread the account "correcting the spelling and numerous typos and the use of definite and indefinite articles (his main grammatical problem), and occasionally altering the tense of a verb."³¹ Both memoirs, Finnish and English, are in the possession of the Immigration History Research Center Collection (IHRC 49 W5) at the University of Minnesota, which kindly made the English version available to me in photocopy and granted permission to reprint the following from Folder no. 3. The Department of History Archives at Turku University possesses a microfilm copy of the memoirs.

A note on terminology may aid the reader. When Wiita speaks of the "Finnish Federation" he undoubtedly had in mind the translation commonly used in the United States for the comparable organization there, "Suomalainen Järjestö." In Canada the usual translation for **Canadian Suomalainen Järjestö** was, however, not "Canadian Finnish Federation" but "Finnish Organization of Canada" (FOC). Secondly, as mentioned

above, the FOC went through a series of name changes from its origins in 1911. These were as follows: Finnish Socialist Organization of Canada (1911-1918), (provisional) Finnish Organization of Canada (1918-1919, when the former organization was declared illegal), Finnish Socialist Organization of Canada (1919-1922), Finnish Socialist Section of the Workers' Party of Canada (1922-1923), Finnish Section of the WPC (1923-1924), Finnish Section of the Communist Party of Canada (1924-1925), and Finnish Organization of Canada, Inc. (which was established in 1923).³²

Again, when Wiita speaks of ideological splits among Finnish-Canadian socialists in the early 1920's, the reader should be aware that Finnish socialists in Canada were at that point divided into two main factions. The minority joined the syndicalists who advocated "direct action" and were represented in Canada and the United States by the Industrial workers of the World (IWW) and in Canada for a brief period by the One Big Union (OBU). The larger faction held firm with the Finnish Socialist Organization of Canada which, in 1922, became successively an integral part of the WPC and the CPC. With the dissolution of the "language federations" - in particular the "Finnish Section" - of the CPC in 1925, the Finns transferred their allegiance to the autonomous Finnish Organization of Canada, Inc., which had been established by the FS/WPC in 1923 to take title of the properties that had been legally held in the name of the FSOC.

"A Finnish-American in Canada 1918-23"

President Woodrow Wilson was re-elected for a second term in November 1916, with the slogan "He kept us out of war." However in April 2, 1917 he asked Congress to declare war against Germany, and on April 6th Congress did declare war. The United States Socialist Party had called a special convention to meet at St. Louis and in that

Convention on April 7, 1917 it adopted a strong resolution against the war, militarism, and war propaganda. Morris Hillquit, national chairman of the Party, made a strong speech against the war.

The U.S. Congress adopted the strong espionage law, that was used against those that were opposed to the war, but especially socialists and Industrial Workers of the World. In that situation a large number of Finnish members of the Socialist Party and the members of IWW drifted into Canada in 1917 and the early part of 1918 in order to avoid the draft. I was one of them, leaving my position on the *Työmies* editorial staff late in the spring of 1918. In Canada I assumed the name, Henry Puro, which I retained until some years after my return to the U.S.

Elis Sulkanen, who had gone to Canada earlier and had acquired a homestead in Finland, Ontario, found that I had come to Canada too and invited me to his small farm to spend the summer with him and his wife. I accepted as we knew each other from *Työväen Opisto* and had worked together as editors of *Sosialisti*, a Finnish left-wing daily in Duluth, Minnesota. There were five fairly large lakes nearby. We did a great deal of fishing and hunting that summer.

In the fall, I together with a few other Finns went to a nearby lumber camp to make railroad ties. It was hard work, but soon I was able to make a man's quota of 50 ties per day.

After being at the lumber camp a little over one month, we heard that the armistice had been declared. I together with two other Finnish fellows quit and went to the nearest railroad station and took the train to Port Arthur. There I worked in a fishing boat that had a Finn captain. After working about 10 days, I took the train to Toronto, Ontario. That was the headquarters city of the Canadian Finnish Socialist Organization (i.e. Finnish Socialist Organization of Canada), which had been suppressed by the Canadian government.³³ Its paper, *Vapaus* (The Liberty) had also been suppressed, but

its local branches were functioning as cultural clubs.

In Toronto I met the veteran Canadian Finnish Organization (FSOC) secretary J.V. Ahlqvist and also several of its Executive Board member, John Latva and others.

John Latva invited me to stay at his home. And he inquired what were my plans. I told him that I intended to go back to the U.S. But he persuaded me to stay for awhile anyhow, and indicated that he might be able to get me a job at the local shipyard where he was working as a riveter. I had my doubts about getting the job, as Toronto papers repeated daily with big headlines urging that all foreigners should be discharged and replaced by (war) veterans. However one day John asked me to go with him, as he went to get his pay. And he introduced me as his good friend and asked if he can hire me as a riveter. And to my surprise he said yes, and asked me to start work tomorrow.

After about three months, towards the end of March 1919, I was called to the meeting of the Finnish Federation ("provisional" Finnish Organization of Canada which was to replace the FSOC for the period of the latter's suppression) Executive Committee at the Ahlqvist home. They had sent a delegation with legal aid to the appropriate government officials and had gotten permission to review (revive?) the Finnish Federation and also to re-publish *Vapaus*.³⁴ And they asked me to become editor of *Vapaus*. I thanked them for their offer, but said that I intended to go back to the U.S. But they insisted, and I promised to take the position temporarily until they found someone else. They said, "Forget about temporary," and that they wanted me to consider the job as permanent. In the same meeting they elected Harry Juntunen, the former editor of *Vapaus*, as business manager.

I went to Sudbury, Ontario, the nickel mining center and we started to publish *Vapaus* twice per week. The paper was still under war-time censorship. And after a few weeks I got a letter from the government censor, who was a retired colonel,³⁵ that

if he again found me using the words "revolution" or "revolutionary," he would immediately suppress **Vapaus**. However after a few weeks the Canadian parliament abolished censorship.

* * * * *

The Canadian Finnish Federation (FSOC) had been affiliated with the Social Democratic Party, which went to pieces during the war and could not revive. Supporters of the Russian revolution and its ideas organized an underground Communist Party, which later was replaced by a legal Workers Party, just as in the U.S. When it was established, the Finnish Federation (FSOC) joined it on a federated basis (as the Finnish Section of the WPC), retaining its own local branches and their cultural activities.

The Canadian government denied entrance to **Työmies, Raivaaja** and **Toveri**³⁶ not only during the war but several years after the war. But **Industrialisti**,³⁷ even more antiwar than the socialist papers mentioned, was admitted to Canada all those years. So we were very much isolated from the like-minded leftwing Finnish movement in the U.S. Therefore I as editor of **Vapaus** had to hold my own counsel and formulate the policy of the paper in all important questions, domestic as well as international matters. And so I did. I went to Toronto about twice a year to report to the Finnish Federation executive committee. They usually accepted my editorial policy without criticism. They had complete confidence in me. That was greatly helpful in my work.

My main sources of news were two Toronto dailies, the **Toronto Mail** and **Toronto Globe**, and in addition to some extent, the **Toronto Star** and **New York Times**. I usually took those papers, as they arrived in the evening in Sudbury, to my bed chamber, looked them over while lying in bed propped up by pillows and marked important items for translation. This was a great help in my editorial work the next day.

We did extend **Vapaus** from twice weekly

to thrice weekly and I was given an editorial assistant. However the 1921-22 depression when there was much unemployment, affected our paper too. And our business manager, who was now John V. Kannasto,³⁸ disclosed to me that our paper was running into a deficit. I proposed to him that we both take a voluntary cut in our salaries, and that I would edit the paper alone without assistance and asked if he could let one of his office help go. Kannasto agreed but was wondering if it was possible for me to edit thrice weekly alone. I assured him that I would be able to do that. When these proposals were agreed to, I went to Toronto to submit them to the Federation executive committee. They also questioned if I would be able to edit the paper alone. When I assured them on that, they accepted our proposals. And the result was that we brought **Vapaus** to a self-sustaining basis.

* * * * *

The Canadian lumber industry was hardly affected by the depression. And thousands of Finns were working in the lumber camps. And several leaders of the now defunct Canadian Socialist Party plus some former followers of Keir Hardie's Independent Labor Party from Great Britain on the West Coast in Vancouver, established One Big Union, on the model of IWW except that they regarded an independent political action of the working class necessary and did not accept the syndicalist theories of the IWW. OBU started to organize lumber workers in British Columbia. The organization drive was so successful that in a short period OBU was able to gain recognition from the lumber industry in that province and gained rapidly an improvement of the wages and conditions of the workers.

OBU soon extended its organization drive to Ontario where the majority of the lumber workers were Finnish. As editor of **Vapaus**, I gave all possible publicity to OBU organization work. And Finnish-Canadian lumber workers welcomed OBU as an organ-

ization that suited their conditions and had confidence that it would be able to improve their wages and conditions in the lumber camps. For a long period **Vapaus** received so many letters from lumber camps, that they filled a large part of our paper. The OBU national office (in Winnipeg) sent Walter Gowan as its District organizer and secretary to Ontario. He established his District Office in Sudbury. He was a former British socialist, very well read and an able organizer. We soon became very close friends.

In recognition of my contribution as editor of **Vapaus** to the OBU organization drive, I was invited to the OBU national convention that was to be held at Vancouver, British Columbia, as a special guest. I traveled there with Walter Gowan and was well received. Walter did not come back as he wanted to stay in his home area. In his place OBU sent Harry Bryan from Port Arthur.³⁹ We developed the same friendly relations we had had with Walter Gowan. And the organization drive developed further under the able leadership of Harry Bryan.

Some months after Bryan's arrival, the OBU District convention was called to meet in Sudbury. Now IWWites that had come from the U.S. in large numbers, had a majority of the delegates in the District convention. And they were very active and had organized their supporters. They voted to recognize **Industrialisti** as an official organ of the OBU Ontario District. This was a slap in the face to **Vapaus**, which had played a major role in helping to organize lumber workers in Ontario. But, however, I did not mind that, because after all **Vapaus** was an organ of the Finnish Federation and its local branches, and should devote its main services to them. However I did not regret that I had devoted **Vapaus** to the worthy cause of organizing lumber workers. But IWWites in their narrow mindedness were hostile to **Vapaus** and to me and my good friend Harry Bryan. He did not like the atmosphere and did resign as District secretary.

* * * * *

Besides the lumber industry, a large number of Finnish Canadians worked in the nickel mines of the Sudbury-Copper Cliff area, which was one of the richest nickel locations in the world, and dominated by the International Nickel Trust (now INCO). There were a number of Finnish workers at shipyards in Port Arthur/Fort William, Sault Ste. Marie and Vancouver, B.C. Others were working in scattered trades, as tailors, carpenters, painters, longshoremen, domestic workers (mostly women). And there was a growing number of small farmers around industrial towns.

U.S. draft evaders provided thousands of Finns as able manpower for Canadian industry during World War I, when its own able-bodied men were drafted for the war. Many of them remained in Canada after the war, others drifted back to the U.S. Draft evaders were not harassed by the Canadian government for the very reason that they needed manpower. And also as the negotiation to return resisters to U.S. was dragging and the decision to turn them over was reached only when the armistice was declared.

* * * * *

The Canadian Finnish Federation (Finnish Organization of Canada after 1923) was a nationwide organization of the Finnish workers. Of course there was also a growing number of Finnish IWW groups, whose main activity was to support their paper **Industrialisti** and to devote their energy to cultural activity, which has been typical of all Finnish groups in the U.S. and in Canada. To be sure there were also Finnish church groups. But it is not an exaggeration to say that the Finnish Federation was the strongest and best organized body.

In those years (1919 through the early part of 1923) when I was editor of **Vapaus**, the Finnish Federation was wholly unified, there were no factional struggles of any kind, neither on the national nor local scale.

Sometimes the question is asked: "What was the relation between the Finnish Socialist (later Workers) Federation in the U.S. and its Canadian counterpart?" They were ideologically and even in organizational structure identical, and their activity very much similar. However, they were entirely independent of each other, although they had brotherly relations, sending fraternal delegates to each other's National Conventions. And perhaps Canadian Finns were looking to their U.S. Finnish counterpart as their "older brother." But in the war time and for a few years after in abnormal conditions, we were entirely isolated.

* * * * *

Emigration from Finland to Canada, which had been entirely at a standstill, was beginning to revive early in 1923, giving new blood to Finnish settlements and their organizations, although many of them later drifted into the United States, especially those that had relatives there.

If I remember correctly, toward the end of 1922, Oscar Tokoi, a prominent figure in Finland's Social Democratic movement and in the civil war on the workers' side (and first prime minister of Finland), who had gone to the Soviet Union with the others at the defeat of the Reds in the civil war, came to Canada with a group of about 25 of his followers.⁴⁰ Tokoi had deserted the Finnish Reds in the Soviet Union and had joined the British expeditionary forces, the so-called Murmansk Legion, to fight against the Red Army.⁴¹ When the British evacuated the Murmansk Legion, Tokoi and his followers could not go to Finland, as they had taken part in the civil war on the Red side, nor could they go back to the Soviet Union. Therefore, the British government sent them to Canada. On their arrival in Canada, they were sent to work at a lumber camp north of Sudbury (near New Liskeard). After working there about three months, Tokoi went directly to Fitchburg, Massachusetts and joined the **Raivaaja** editorial

staff. Others came to Sudbury. They contacted us and wanted to join the Finnish Federation Sudbury branch. There were some objections as to whether they should be admitted. I interviewed them and recommended their admittance as they were ordinary workers but had been misled by Tokoi to join the British Murmansk Legion.⁴²

* * * * *

In the spring of 1923, the Finnish Federation national convention was held in Toronto. In that convention one delegate demagogically began to criticize the **Vapaus** editor and business manager as being paid too high salaries and wanted to reduce them. Others joined to support him, and I regret to say that none of the more responsible delegates, nor the Executive Board members of the Federation, rose to repudiate them. I did not say anything. But I felt very bitter about it, as I have explained earlier in this narrative, that it was through my proposal and my recommendation of a voluntary cut in mine and the business manager's salaries and reducing our staff and taking over a heavier work load, that we saved **Vapaus** from a deficit and carried it through depression times. Besides our salaries were way below respective salaries of U.S. newspaper editors and business managers. I told Ahlqvist and other Executive Board members that I was going to resign and left the convention. When I returned to **Vapaus**, I told business manager Kannasto (who had not attended the convention) what had happened, he was bitter too. He said he would resign too, but could not because he had a family.

At my recommendation, my old friend and co-editor in **Socialisti** and **Työmies**, Onni Saari from **Eteenpäin** staff, was appointed to my place in **Vapaus**. And I joined the **Eteenpäin** editorial staff in Worcester, Massachusetts where Elis Sulkanen was editor-in-chief.⁴³ Onni Saari did not last long in **Vapaus**, as he expressed his admiration for Leon Trotsky, who was

the chief rival of Josef Stalin.⁴⁴ Several times in the years after I had left *Vapaus*, they asked me to come back. Evidently I was still somewhat bitter, as I did not even answer those invitations, and of course I was very busy with my responsible work.

A few years after I left Canada, there was a serious split in the Canadian leftwing movement. Some editors of *Vapaus*, who had come from Finland after World War I and were evidently more social democratic in their politics than communist, established their own paper *Vapaa Sana* in Toronto (in fact originally in Sudbury). I do not know the details of this split as I was too busy with our affairs in U.S.⁴⁵

Notes

1. William Rodney, *Soldiers of the International: A History of the Communist Party of Canada, 1919-1929* (Toronto: University of Toronto Press, 1968), pp. 46, 51.
2. Auvo Kostiainen, *The Forging of Finnish-American Communism, 1917-1924* (Migration Studies C 4, Turku 1978), pp. 35, 223.
3. "Autobiography," John Wiita Papers. Immigration History Research Center Collection, University of Minnesota (IHRC 49W5). (Hereafter "J.W."). Folder 12, "My Early Years in the United States," p. 10.
4. Bryan D. Palmer, *Working Class Experience: The Rise and Reconstitution of Canadian Labour, 1800-1980* (Toronto: Butterworth, 1983), p. 167. For a history of the OBU, see David J. Bercuson, *Fools and Wise Men: The Rise and Fall of the One Big Union* (Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1978).
5. Auvo Kostiainen points out that Wiita, Sulkanen, Leo Laukki and others were never orthodox industrial unionists and were therefore at times "favourite targets of criticism by other Wobblies." p. 137
6. Letter of John Wiita, Jr. to author, August 22, 1984.
7. John Higham (ed.), *Ethnic Leadership in America* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978), p. ix.
8. J. Donald Wilson, "Matti Kurikka and A.B. Mäkelä: Socialist Thought Among Finns in Canada, 1900-1932," *Canadian Ethnic Studies*, vol. 10, no. 2 (1978), pp. 9-21
9. J.W., folder 12, "My Early Years," p. 2.
10. *Ibid.*
11. *Ibid.*, pp. 5, 7.
12. For details, see Douglas J. Ollila, Jr., "The Work People's College: Immigrant Education for Adjustment and Solidarity," in Michael Karni and Douglas Ollila, Jr. (eds.), *For the Common Good: Finnish Immigrants and the Radical Response to Industrial America* (Superior: Työmies Society, 1977), pp. 87-118.
13. Laukki died in a prison camp during the Stalin purges, probably in 1939. Kostiainen, p. 223.
14. Letter of John Wiita, Jr., Brooklyn, Conn., to author, June 6, 1984.
15. J.W., folder 14, "Työväen Opisto -- Working People's College, p. 2.
16. J.W., folder 4, "Leo Laukki," p. 3.
17. George Bowering, "Home Away: A Thematic Study of Some British Columbia Novels," *B.C. Studies*, no. 62 (Summer 1984), p. 25.
18. Letter of John Wiita, Jr. to author, July 24, 1984. For the larger picture at the time, see Douglas J. Ollila, Jr., "Defects in the Melting Pot: Finnish-American Response to the Loyalty Issue, 1917-1920," *Turun Historiallinen Arkisto* (Turku Historical Society), vol. 31 (1976), pp. 397-413.
19. Bay Street Project, no. 2, *A Chronicle of Finnish Settlement in Rural Thunder Bay* (Thunder Bay: Finnish Canadian Historical Society, 1976), p. 129.
20. *Ibid.*, pp. 129-30.
21. Arja Pilli, *The Finnish-Language Press in Canada, 1901-1939* (Migration Studies C 6. Institute of Migration, Turku, 1982), p. 129 fn.
22. For details on "Karelia fever," see Reino Kero, "Emigration of Finns from North America to Soviet Karelia in the Early 1930's," in Karni, Kaups and Ollila (eds.), *The Finnish Experience in the Western Great Lakes Region: New Perspectives*, Migration Studies C 3, Vammala 1975, pp. 212-21; Kero, "The Canadian Finns in Soviet Karelia in the 1930's" in Michael G. Karni (ed.), *Finnish Diaspora*, vol. 1 (Toronto: Multicultural History Society of Ontario, 1981), pp. 203-13.
23. Letter of John Wiita, Jr. to author, June 6, 1984.
24. Kostiainen, p. 136
25. For details on this significant issue for Finnish American and Canadian socialists, see Auvo Kostiainen, "The Finns and the Crisis Over 'Bolshevization' in the Workers' Party, 1924-25," in Michael Karni, Matti Kaups and Douglas Ollila, Jr. (eds.), *The Finnish Experience in the Western Great Lakes Region: New Perspectives* Migration Studies C 3, Vammala 1975, pp. 171-85.
26. *Ibid.*, p. 184.

27. J.W., folder 10, "Biographical Sketch," p. 5.
28. J.W., folder 8, "In Memory of Yrjö Sirola," p. 8; folder 14, "Working People's College," p. 15.
29. Letter of John Wiita, Jr. to author, August 22, 1984.
30. Letter of John Wiita, Jr. to author, July 24, 1984.
31. Letter of John Wiita, Jr. to author, August 22, 1984.
32. For a discussion of this complicated matter, see the draft introduction to Edward W. Laine's finding aid to the Finnish Organization of Canada Collection at the Public Archives of Canada. For the FOC's own interpretation, see William Eklund, *Canadian Rakentajia: Canadian Suomalaisen Järjestön Historia vu. 1911-1971* (Toronto: Vapaus Publishing, 1983).
33. For details, see J. Donald Wilson, "The Finnish Organization of Canada, The 'Language Barrier', and the Assimilation Process," *Canadian Ethnic Studies*, vol. IX, no. 2 (1977), pp. 105-116. For a survey of Finnish-Canadian radicalism, see Edward W. Laine, "Finnish-Canadian Radicalism and Canadian Politics: The First Forty Years, 1900-1940," in Dahlie and Fernando (eds.), *Ethnicity, Power and Politics in Canada*, (Toronto: Methuen, 1980), pp. 94-112.
34. *Vapaus* and several other foreign-language papers had been banned as "enemy language" publications on September 25, 1918. The main objective of the ban seems to have been to curb the spread of socialist propaganda. With the war over there was no longer any formal justification for maintaining the Orders-in-Council and so the ban was removed on April 2, 1919. The first issue of a restored *Vapaus* was published under the editorship of Puro (Wiita) on April 23, 1919. Ironically the masthead of the first issue read "1918" instead of "1919".
35. The Chief Press Censor, operating under the Department of the Secretary of State, was Lieutenant-Colonel Ernest J. Chambers, assisted by a small staff of journalists.
36. All Finnish socialist papers published respectively, in Superior, Wisconsin, Fitchburg, Massachusetts, and Astoria, Oregon.
37. Organ of the Finnish supporters of the IWW in the United States, *Industrialisti* was published in Duluth and ceased publication only in 1975.
38. J.V. Kannasto, who had worked on *Työkansa*, was business manager for *Vapaus* from 1919-1929. He was married ("a Port Arthur kind of marriage" - common-law) to Sanna Kannasto, probably the most prominent woman among the Finnish socialists. However the marriage had pretty well broken up by 1920 and Sanna did not follow him to Sudbury. Information provided by Varpu Lindström-Best, Atkinson College, York University, August 12, 1984.
39. Harry Bryan was a leading socialist in Port Arthur even before World War I. In 1921 he was named secretary-organizer of the Lumber Workers Industrial Union of Canada, an OBU-affiliated union.
40. The figure forty-six is more generally accepted. See Tokoi's autobiography *Sisu: "Even Through a Stone Wall."* *The Autobiography of Oskari Tokoi* (New York, 1957). Anthony Upton describes Tokoi as "a windbag and a weathercock." *The Finnish Revolution, 1917-1918* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1981).
41. Actually the Murmansk Legion was recruited to fight against the Germans. But the general perception of the Legion here in Canada was as Wiita perceived it to be.
42. Screening committees (Tutkijakomiteat - "Investigation Committees") were set up by left-wing Finns to ensure that newcomers in the wake of the Finnish Civil War (1918) were indeed loyal to the "Red" cause and thus trustworthy, and at the very least were not identified with the "White butchers." The "Whites" in Canada increasingly created similar problems for the "Reds" they encountered.
43. *Eteenpäin* has now been merged with *Työmies* to form *Työmies-Eteenpäin* published weekly in Superior, Wisconsin. Similarly in 1974 *Vapaus* merged with the literary weekly *Liekki* (The Flame) to form *Viikkosanomat*, now published weekly in Toronto.
44. After the period with *Vapaus*, Saari returned to the United States where he was expelled from the Finnish Federation in conjunction with the crisis over Bolshevization which he opposed. Pilli, p. 157.
45. In 1930-31 a considerable number of moderate leftists broke away from the FOC. They founded a rival newspaper, *Vapaa Sana* (free Press), and soon pledged their support to the newly formed Co-operative Commonwealth Federation (CCF). Now without political allegiance, *Vapaa Sana*, published weekly in Toronto, is the largest Finnish language newspapers in North America.

TIEDOTUKSIA

NEW YORKIN SUOMALAISEN KESKUS - TOIMIKUNNAN ARKISTOLAHJOITUS SIIRTOLAISUUSINSTITUUTILLE

New Yorkin Suomalainen Keskustoimikunta syntyi aikana, jolloin Suomi eli sotien vuoksi vaikeissa taloudellisissa ja henkisissä olosuhteissa ja jolloin amerikkansuomalaisten keskuudessa eli voimakkaana halu hankkia ja lähettää avustusta Suomeen. Keskustoimikunnan perustamisajatuksen syntymiseen vaikutti myös tarve koota voimat yhteen ja pyrkiä yhteistoiminnalla lisäämään New Yorkin alueen suomalaisten keskinäistä vuorovaikutusta.

Keskustoimikunnan synty.

Toukokuun 12 päivänä 1932 lähetettiin kaikille New Yorkin ja ympäristön suomalaisille seuroille seuraavanlainen, Yrjö Sjöblomin laatima kiertokirje:

”Vuosien varrella on Amerikan suomalaisten keskuudessa tuon tuostakin ilmaistu ajatuksia, joissa on pahoiteltu sitä hajanaisuutta ja voimanhukkaa, mikä johtuu siitä, että meillä ei ole ollut keinoja saada aikaan tehokasta, keskitettyä yhteistoimintaa. On viitattu siihen, miten merkitseviä tuloksia me voisimme aikaansaada järjestetyn, keskitetyn yhteistoiminnan avulla, jos kaikki kansallisessa mielessä toimivat ryhmät, jotka nyt puuhaavat epälukeisina eri yhdistyksinä, ja kuitenkin suurin piirtein melkoisesti samanluontoisissa harrastuksissa, voitaisiin koota yhteen.

Onpa silloin tällöin ilmennyt käytännöllisiäkin yrityksiä liittoutumisen ja voimain keskityksen aikaansaamiseksi. Asiaa on aiko-

naan pohdittu sanomalehdissämme hyvinkin vilkkaasti ja laajasti; onpa jo päästy niinkin pitkälle, että on pidetty jonkinlaisia edustajakokouksia ja valittu toimikuntia luomaan suuntaviivoja ‘keskuslaitoksille’. Asiassa ei kuitenkaan ole milloinkaan päästy tehokkaiisiin ja kestäviin tuloksiin eikä varsinaiseen toiminnan alkuun suunnitelluissa merkeissä.

On mahdollista, että mainitut yritykset, kaikesta ihanteellisuudestaan ja ansiopuolistaan huolimatta, ovat olleet liian suurisuuntaisia ja käytännöllisessä mielessä liian vaikeita toteuttaa. Amerikan mantereen laajuus, suomalaisasutuksia eroittavat pitkät välimatkat ja tähdellisten yhteisasioiden epämääräisyys lienevät vaikuttaneet sen, että lujaa elimellistä yhteyttä ja vilkasta vuorovaikutusta on ollut vaikea luoda laajempien suomalaishiirien välille. Ainoastaan määrätty poliittis- tai uskonnollisuontoiset suunnat ovat onnistuneet luomaan enemmän tahi vähemmän tiiviitä, laajempia alueita käsittäviä järjestöjä. Muut, puhtaasti aatteelliset järjestöt ovat toimineet jotenkin löysissä liitoksissa.

Kuitenkin olojemme kehitys vuodelta yhä selvemmin viittaa siihen, että Amerikan suomalaisten on viivyttelämättä ryhdyttävä voimain kokoomis- ja keskitystyöhön, jos he mielivät pitää hengissä kansallisen olemuksensa, omat toimintamuotonsa ja sivistysharrastuksensa ja estää ne ennenaikaisesti lakastumasta. Uuden voiman siirtymisen Suomesta tänne on vähentynyt melkein tuntumattomiin, ja ilmeistä myöskin on, että täällä kasvava nuori sukupolvemme tarjoaa

meille sangen niukasti voimallisää. Jällellevien, nopeasti harvenevien suomalaisrievien on siis liityttävä entistä lähemmin toisiinsa; se on meidän historiallisen kohtalomme valossa välttämätöntä.

Viime aikoina on eri suomalaispiireissä New Yorkissa alkanut kiteytyä ajatus, että edellämämainitunlainen voimainkeskitys onnistuu parhaiten, jos sitä aletaan toteuttaa tarpeeksi kiinteillä alueilla, sellaisissa piireissä, missä yhteistoiminnan tarve ja hyöty on selvä ja todellinen, ja missä vuorovaikutusta voidaan helposti toteuttaa. Sellainen yhteinen alue suomalaisiin nähden on Suur-New York ympäristöineen. Tällä alueella on usein saatu kokea, miten hyödyllistä olisi, jos meillä olisi yhteinen keskuselin, joka järjestelmällisesti hoitaisi niitä asioita, jotka meille suomalaisina ovat yhteisiä."

Tämän selostuksen ja kokouskutsun tuloksena pidettiin Keskustoimikunnan perustava kokous New Yorkin Suomalaisen Kansallisseuran talossa toukok. 24 päivänä 1932. Puheenjohtajana toimi tri P.A. Koskenhovi ja kirjuriina Yrjö Sjöblom. Edustettuna oli kymmenen suomalaista seuraa. Pöytäkirja kertoo, että "kaikki edustettuina olevat seuramat olivat keskustoimikunnan perustamisen kannalla". Se siis perustettiin.

Myöhemmin Keskustoimikunta sai voimallisäystä useitten seurojen ja seurakuntien taholta, jotka eivät aluksi olleet toiminnassa mukana. Keskustoimikunnan pöytäkirjat muodostavat, kuten niitä selaileva voi todeta, kirjavan ja tavattoman kiinnostavan newyorkilaisen suomalaisyhdyskunnan historian kuluneitten viiden vuosikymmenen ajalta. Jokavuotisia tapahtumia ovat olleet mm. itsenäisyyspäivä- ja kesäjuhlat sekä Kalevalapäivien vietto. Keskustoimikunta on myös ollut aloitteentekijänä tahi toimeenpanijana lukuisissa muissakin tilaisuuksissa ja osallistunut aktiivisesti mm. Suomen avustustoimintaan sotien aikana. Tilaisuuksien ohjelmat ovat olleet monipuolisia ja korkeatasoisia ja niihin on usein kutsuttu esiintyjä myös Suomesta.

Keskustoimikunnan toiminnan lopettaminen

Viimeisten vuosien aikana Keskustoimikunnan toiminta kävi yhä vaikeammaksi, koska useat jäsen seuramat olivat joutuneet lopettamaan toimintansa aktiivisten henkilöiden vähäisyyden takia. Niinpä vuosikokouksessa maaliskuun 5 päivänä 1984, seitsemän jäsen seuramat edustajain läsnäollessa, päätettiin myös Keskustoimikunnan toiminnan lopettamisesta ja seuramat viimeinen kokous pidettiin syyskuun 17 päivänä 1984:

"Pöytäkirja tehty Suur New Yorkin suomalaisten seurojen Keskustoimikunnan kokouksessa syyskuun 17 pv. 1984. VIIMEINEN KOKOUS.

Edustettuina kokouksessa olivat seuraavat seuramat ja seurakunnat:

Finland Foundation: Eric Salonen ja Aili Raikkonen

N.Y. Naisvoimistelijat: Anneli Alperin

N.Y. Laulumiehet: Oscar Nyman

Kalevan Ritarien Metsolan Maja: Tauno Pulkkinen

Golgata Lähetys seurakunta: Hilikka Korhonen ja Anja Laurila

Gloria Dei Ev. Luth. seurakunta: Helinä Anderson ja Helvi Lindell

N.Y. Suom. Ev.Luth. seurakunta: Pastori Pentti Palonen

Yhteensä kymmenen edustajaa.

1

Edellisen kuukausi- ja vuosikokouksen pöytäkirjat luettiin ja hyväksyttiin.

2

Koska tämä kokous oli viimeinen, selvitimme lopulliset asiat: Suomen Siirtolaisinstituutti Turussa on lupautunut vastaanottamaan ja säilyttämään seuramat pöytäkirjat ja muut mahdolliset materiaalit. Entinen sihteerimme Sylviä Lämsilehto lähetti hänellä olleet paperit, ja Imatralta on löytynyt joitakin papereitamme joita pyydetään toimittamaan puheenjohtaja Eric Saloselle, myös allekirjoittanut luovutti kolmen viimeisen vuoden pöytäkirjat.

Siirtolaisuusinstituutti on ollut yhteydessä tästä asiasta Suomen ulkoasiainministeriöön.

jossa on luvattu selvittää lähetyksemme diplomaattipostina.

Puheenjohtaja toimittaa materiaalin Suomen New Yorkin Pääkonsulaattiin, josta ne toimitetaan tänä syksynä instituuttiin. Rahastonhoitaja Aili Raikonen myös luovutti tilikirjan missä on juhliemme painetut ohjelmat ja niihin kuuluvat tulot ja menot.

-
-
-

5

Näin siis päättyi 52 vuotinen sisältörikas ja monivaiheinen arvokas toimintamme, minkä haikein mielin totesimme. Muistorikas historia jää mielimme ja näin myös pöytäkirjojen ja muun materiaalin mukana Suomeen siirto-

laishistorian mukaan.

*Puheenjohtaja Eric Salonen
Sihteeri Helinä M. Anderson"*

Kuten New Yorkin Suomalaisen Keskustoi-
mikunnan viimeisestä pöytäkirjasta ilmenee
on toimikunta lahjoittanut kaikki pöytäkir-
jansa ja runsaasti muutakin arkistoaineistoa
Siirtolaisuusinstituutin kokoelmiin. Aineisto
on Siirtolaisuusinstituutissa vapaasti histo-
rian tutkijain ja muiden kiinnostuneiden
käytettävissä.

Maija-Liisa Kalhama

MUUTTOLIIKE JA TIETOYHTEISKUNTA -SYMPOSIUM 18.-20.11.1985 Turussa

Maassamme muuttaa vuosittain noin 600 000 henkilöä, näistä lähes 200 000 kunnasta toiseen. Tutkijat ja suunnittelijat ovat yleensä keskittyneet jo tapahtuneen muuttoliikkeen tarkasteluun. Tutkimuksissa on selvitetty tapahtuneen muuton yksilö-, alue- ja yhteiskuntatason seurauksia ja yhteyksiä. 1960-luvulla maassamuutto oli hallitsematonta ja ilmeni maaseutualueiden väestökaton ja vastaavasti kaupunkien kasvamisena. Vastavai-
kus seurasi 1970-luvulla. Maaseutualueiden muuttotappiot vähenivät huomattavasti tai kääntyivät joidenkin kuntien kohdalla muut-
tovoitoksi. Tämä oli seurausta mm. kau-
punkien vaikeutuneesta asunto- ja tontti-
tilanteesta, maaseutumaisen ympäristön ko-
kemasta arvostuksen noususta ja aluepoliti-
kasta. Maaseudulle muuttojen suurin vaihe
alkaa olla kuitenkin ohi. 1980-luvun muut-
toliikkeelle on tunnusomaista kaupunkikes-
kusten välinen maassamuutto. Tämä on yh-
teydessä palvelualojen kasvuun. Tälle vuosi-
kymmenelle on ollut ominaista myös se,

että kaupunkien reuna-alueilta on muutettu
runsaasti kaupunkien keskustoihin.

Tulevaisuudessa tapahtuvan muuttoliik-
keen arvioinnille on omistettu tutkimuksissa
ja suunnitelmissa tähän mennessä sangen vä-
hän huomiota. Maassamuutossa on kuiten-
kin odotettavissa perustavaa laatua olevia
muutoksia. Suomi on parhaillaan siirtymässä
tietoyhteiskuntaan: perinteisiä tuotanto- ja
palvelualojen työtehtäviä voidaan tulevai-
suudessa korvata yhä enemmän ns. uuden
teknologian avulla. Samoin työtehtävien
eriyttäminen ja hajauttaminen tulevat hel-
pommiksi ja yleisemmiksi.

Siirtolaisuusinstituutti järjestää Turussa
18.-20.11.1985 kolmannen maassamuutto-
symposiumin, jonka teemana on "Muutto-
liike ja tietoyhteiskunta" Symposiumissa
tutkijat, suunnittelijat ja yhteiskunnalliset
päättökentekijät tarkastelevat muuttoliik-
keen kehitystä ja pohtivat maassamuuton
tulevaisuutta. Samalla he etsivät erilaisia
toimintavaihtoehtoja muuttoliikkeen kanssa

tekemisiin joutuville. Symposiumin tavoitteena on myös tutkimustiedon ja -tarpeen kartoittaminen, samalla tapaaminen toimii yhteyden luojana eri tutkijoiden ja viranomaisten välillä.

Alustava ohjelma

Maanantai 18.11.1985

10.00	Ilmoittautuminen alkaa
13.00	Symposiumin avaus/seutukaavajohdaja Raimo Narjus
13.15	Valtiovalan tervehdys/pääministeri Kalevi Sorsa
13.45	Tulevan yhteiskuntakehityksen kansainväliset visiot ja muuttoliike/Dr Peter Hall
14.30	Kahvi
14.45	Tietoyhteiskunnan kasvukeskukset/osaamisen yhteiskunta/innovaatio-keskukset/ERU:n edustaja Ruotsista
15.30	Kommentti/dos. Tom Sandlund
15.45	Kysymyksiä alustajille
16.00	Vuosien 1981-85 välillä Suomessa tapahtuneet muuttoliikeilmiöt ja niitä koskeva tutkimus/johtaja Olavi Koivukangas
16.20	Yhteiskunnan muutokset ja tulevaisuuden haasteet muuttoliikkeelle/apul prof. Olli Kultalahti
16.40	Kysymyksiä alustajille
17.00	Päivällinen
18.30	Ravenstein-sessio
20.15	Vastaanotto Siirtolaisuusinstituutissa

Tiistai 19.11.1985

8.30	Ikärakenteen muutosten vaikutukset muuttoliikkeeseen/prof. Tapani Valkonen
9.00	Kommentti/tutkija Fjalar Finnäs
9.15	Ihmisten arvostuksissa tapahtuvat muutokset muuttoliikkeen kannalta/prof. Paavo Seppänen
9.45	Kommentti/kirjailija Heikki Turunen
10.05	Keskustelu
10.15	Kahvi
10.30	Uusi teknologia ja sen soveltamisen alueelliset ja työmarkkinapoliittiset lähtökohdat/Oulun teknologiakylän edustaja
10.50	Työmarkkinoiden ja työn luonteesa tapahtuvat muutokset ja muuttoliike/prof. Paavo Uusitalo

11.10	Uusi teknologia ja sen soveltamisen yhteydet muuttoliikkeeseen/prof. Osmo A. Wiio
11.30	Kommentit: - Nokian edustaja - Projektipäällikkö Anssi Paasivirta/sisäasiainministeriö - Tutkimussihteeri Mauri Kavonius/Metallityöväen liitto
12.15	Keskustelu
12.30	Lounas
13.30	Aluerakenteeseen ja ympäristöön liittyvä kehitys ja muuttoliike osastop. Sirkka Hautajärvi, ympäristöministeriö
13.50	Kommentti/prof. Pentti Yli-Jokipii
14.10	Keskustelu
14.30	Työryhmätyöskentely: järjestäytymisen ja alustukset
15.30	Kahvi
15.45	Työryhmätyöskentely jatkuu
18.00	Päivällinen
20.00	Hiljavietto Ikituurissa; sauna, yökerho

Keskiviikko 20.11.1985

8.30	Kunnallinen päätöksenteko, tietoyhteiskunta ja muuttoliike/Suomen Kunnallisen ja Suomen Kaupunkiliiton edustajat
9.30	Tietotekniikka, koulutus ja muuttoliike/Maist. Auvo Sarmanto
9.50	Keskustelu
10.00	Kahvi
10.15	Työryhmätyöskentely jatkuu
12.00	Lounas
13.00	Työryhmäraporttien esittely, a 10 min.
14.10	Raporttien yhteenveto, katse tulevaisuuteen, päätöskeskustelu
14.40-15.00	Päätöspanat/Siirtolaisuusinstituutin hallituksen puheenjohtaja Tom Sandlund

Symposiumin osallistumismaksu on 300 mk.
Hinta sisältää seminaarikansion ja -sainkun sekä myöhemmin julkaistavan kirjan.

Majoitus: Hotelli Rantasipi Ikituurissa.

1 hengen huone 300 mk/vrk.

2 hengen huone 195 mk/vrk/henkilö.

Huonehintoihin sisältyvät kahviaamiainen ja uinti.

Ruokailu: Päivällinen ja lounas á 55 mk, kahvi á 13 mk.

Matkat: Lentoteitse tuleville on Finnairin "Lennä ja neuvottele" -alennus 25 %. Lentoa varattaessa on ilmoitettava konferenssin varausnumero IT 55/1868.

Lisätiedotukset ja ennakoilmoittautumiset:

Tutkimussihteeri Ismo Söderling, Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku, puh. 921/515 462 tai Siirtolaisuusinstituutin kanslia, Piispankatu 3, 20500 Turku, puh. 921/17 536.

Kotiseudun kirjoituskilpailu 1985

Oman 75-vuotisen taipaleensa ja Kalevalan juhlavuoden kunniaksi Kotiseutu-lehti julistaa kirjoituskilpailun. Kilpailu on avoin kaikille kotiseutututkimuksesta ja -työstä kiinnostuneille.

Kirjoitukset saavat olla enintään 12 konekirjoitusarkin (4 2 000 lyöntiä) mittaisia yleistajuisia artikkeleita tai vapaamuotoisia esseitä. Kilpailuun osallistuvat kaikki Kotiseutu-lehdelle vuoden 1985 aikana jätetyt kirjoitelmat, myös ne, jotka mahdollisesti julkaistaan juhlavuoden numeroissa. Aiemmin julkaistut tai kaunokirjalliset tuotteet jäävät kilpailun ulkopuolelle. Kirjoitelmien arvon määrää se, missä määrin ne 1) tuovat uutta tietoa suomalaisesta kansankulttuurista, paikalliskulttuureista ja kotiseututyön ongelmista, 2) vetoavat yleiseen mielenkiintoon, 3) ovat selkeää, julkaisukelpoista asiasuomea.

Kilpailulautakuntaan kuuluvat prof. Matti Kuu-

si, päätoimittaja Pekka Laaksonen, intendentti Martti Linkola, toiminnanjohtaja Markku Tanner ja prof. Heikki Ylikangas. Kilpailun sihteerinä toimii Ulla Piela (puh. 90-171 229).

Kilpailun palkinnot:

I 10 000 mk

II 5 000 mk

III 3 000 mk

Palkintolautakunta voi harkintansa mukaan jakaa palkinnot myös toisin. Kotiseutu varaa oikeuden kilpailuun osallistuneiden kirjoitusten julkaisemiseen. Palkinnot ovat verovapaita.

Kirjoitukset lähetetään henkilötiedoin varustettuna osoitteeseen:

Kotiseutu-lehti

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Häilituskatu 1

00170 Helsinki

TUTKIMUSSIIHTEERIN PALSTA

Vuoden ensimmäinen Siirtolaisuus-Migration -aika-kauslehdien numero antaa hyvän tilaisuuden muutoliikettä koskevan tutkimustilanteen arvioinnille. Vuosi 1984 oli muuttoliiketutkimuksen kannalta suunnittelun ja koordinoinnin vuosi. Instituutissa valmistui selvitys siirtolaisuus- ja maassamuuttotutkimuksen nykytilasta ja tutkimustarpeesta. Raportissa tarkasteltiin tapahtuneita muutoliikkeitä ja suoritettiin arvio tähänastisen tutkimustoiminnan kattavuudesta sekä tutkimustarpeesta. Selvityksessä todettiin eniten tutkimustarvetta esiintyvän Ruotsiin suuntautuneen siirtolaisuuden kohdalla: Ruotsissa on noin 400 000 suomalaisen muodostama pysyvä vähemmistö, jota koskeva tutkimustoiminta on ollut maassamme sangen vähäistä. Parannusta on tosin odotettavissa, ja mikä ilahduttavinta, huomattava osa Suomessa suoritettavasta tutkimustyöstä tehtänee yhteistyössä ruotsalaisten tutkijoiden ja viranomaisten kanssa. Toki tutkittavaa riittää muillakin siirtolaisuutemme kohdealueilla, vaikka esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan ja Australiaan suuntautuneiden muuttojen pääprosessit jo tunnetaankin varsin hyvin. Instituutissa syksyllä 1984 pidetty Finn Forum -konferenssi kuitenkin osoitti, että uusia kaukosiirtolaisuuteemme liittyviä tutkimuksia ja tutkimustarpeita syntyy jatkuvasti.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimus selvityksessä todettiin maassamuuton osalta, että kuntien välinen muutto tunnetaan nykyisin paremmin kuin kuntien sisäinen. Kuitenkin kaikista maassamuutoista (noin 600 000 vuodessa) tapahtuu 2/3 kuntien rajojen sisällä, joten tulevaisuudessa maassamuuttotutkimuksen kohdentaminen enemmän paikallismuuttojen suuntaan lienee oikeutettua.

Mennyt vuosi oli merkittävä muuttoliiketutkimuksen suunnittelun kannalta myös sikäli, että siirtolaisiain neuvottelukunnan tutkimusjaosto aloitti toimintansa. Jaoston tehtävä on mitoitaa siirtolaisuustutkimuksen akuutit tarpeet hallinnon kannalta. Ohjelma koskee vuosia 1986-90. Koska kysymyksessä on nimenomaan hallinnon tarpeet tyydyttävä ohjelma, on selvää, ettei perustutkimus ole saanut siinä suurta huomiota. Tämä ei ole kuitenkaan suuri puute, sillä aikaisemmin mainittu instituutin selvitys on varsin kattava myös tältä osin. Tutkimusjaoston tutkimuspoliittinen ohjelma valmistuu kuluvan kevään aikana, joten tarkastelen sitä lähemmin lehtemme seuraavassa numerossa.

Vuosi 1985 on Siirtolaisuusinstituutissa varsinaisen tutkimuksen vuosi. Laitoksessa käynnistyy

useita projekteja, joista kustakin esitän seuraavassa lyhyen luonnehdinnan:

FM Esko Heikkinen ryhtyy tutkimaan 1.4. 1985 aikaan siirtolaisuuteen liittyvää lehdistökirjoittelua. Päähuomio projektissa kiinnitetään vuosina 1880-1939 Suomesta Pohjois-Amerikkaan tapahtuneeseen siirtolaisuuteen ja sitä koskevaan kirjoitteluun. Hankkeen kesto on noin puolitoista vuotta ja sen kustantaa Suomen Akatemia. Projekti on osa suuremmasta kansainvälisestä tutkimusprojektista: UNESCO:n kutsusta kokoontuivat useimpien ETK-sopimuksen allekirjoittaneiden maiden edustajat Tampereelle kesällä 1983 pohtimaan siirtolaisuuteen liittyvää tiedonvälitystä ja informaatiota. Kokouksessa päätettiin, että kukin maa perustaa oman kansallisen projektin ja tekee tutkimuksen sen puitteissa. Suomessa hankkeeseen osallistuu myös Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, jossa selvitetään vuoden 1945 jälkeen esiintynyttä lehdistökirjoittelua.

VTM Matti Simpanen on 1.2.1985 aloittanut Turun kaupungin muuttotappiota selvittävän tutkimuksen. Hänen tehtävänä on selvittää Turun muuttotappion syyt, muuttojen suuntautumisesta ja seuraukset. Tutkimuksella etsitään myös keinoja Turun muuttotappion vähentämiseksi. Hanke on lyhyt, sillä se kestää vain kuusi kuukautta. Tästä huolimatta tutkimus on varsin kattava, sillä siinä kyselyn piiriin kuuluu joka neljäs Turusta vuonna 1984 muuttaneesta 6 000 henkilöstä. Aineiston suuruudesta ja kyselylomakkeen perusteellisuudesta johtuen hanke tarjoaa hyvät edellytykset jatkotutkimusten suorittamiselle.

Valt.yo. Tuulikki Mattila tutkii Australiassa (ja erityisesti New South Walesin osavaltiossa) asuvien suomalaisten siirtolaisten elinolosuhteet, viihtymisen ja mahdolliset paruuakeet. Tutkimus tehdään kiinteässä yhteistyössä Sydneyn suomalaisen vapaa-ajan keskuksen toimihenkilöiden kanssa.

Syksyllä 1985 aloitetaan tutkimus Ruotsista Suomeen palanneiden sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä paluun jälkeen. Hanke on kolmas vaihe instituutissa vuonna 1982 aloitetussa paluumuuttoprojektissa. Myös tulevan tutkimuksen suorittaa VTM Jouni Korkkasaari.

Tutkimustoiminta vilkastuu instituutissa siis huomattavasti. Jotta varsinaisilta kasvukivuilta vältyttäisiin, olisi jo hyvissä ajoin ryhdyttävä pohtimaan, kenen ehdoilla tällainen laajeneminen tapahtuu; tilaustoiden runsaus ei välttämättä aina merkitse koko muuttoliiketutkimuksen kannalta keskeisten ja tärkeimpien tutkimusteemojen sel-

vittämistä. Etsittäessä tavoitteita instituutin tulevalle tutkimustoiminnalle, tarjonnevat talon omat sekä siirtolaisiain neuvottelukunnan selvitykset hyvät edellytykset jatkopohdintoille. Samassa yhteydessä olisi myös syytä tarkastella, millainen paino eri muuttoliikkeillä (so. maassamuutolla, pohjoismaisella siirtolaisuudella ja kaukosiirtolaisuudella) on tulevassa tutkimustoiminnassamme.

Tieto ei ole itseisarvo, vaan kerätyn tiedon on levittävä mahdollisimman laajalle. Toimiva väylä tiedon jakamiseen on seminaari- ja symposium-toiminta. Marraskuun 18.-20. päivien välisenä aikana instituutti järjestää kolmannen maassamuut-

tosymposiumin, jonka nimenä on "Muuttoliike-symposium 1985. Muuttoliike ja tietoyhteiskunta". Kolmen päivän aikana on tarkoitus esitelmien ja ryhmätöiden muodossa keskittyä tulevaisuudessa tapahtuvan maassamuuton yhteiskunnallisten, alueellisten ja yksilöllisten ilmiöiden selvittämiseen. Allekirjoittanut toimii symposiumin sihteerinä. Hänelle voi esittää kokoontumiseen liittyviä tiedusteluja (puh. 921/515 462). Toisaalla tässä lehdessä on tarkempaa tietoa symposiumista.

Ismo Söderling

KIRJALLISUUSESITTELYJÄ

Leena Lander, Siipijumala, Kirjayhtymä, Helsinki 1984, s. 331.

Suomalaisessa kaunokirjallisuudessa eivät siirtolaiset tai muuten ulkomaille asettuneet suomalaiset ole saaneet osakseen suurtakaan huomiota. Satojen tuhansien ulkosuomalaisten värikkäät vaiheet antaisivat mitä monipuolisinta aineistoa historialliselle romaanille. Viime aikoina ovat kuitenkin ilahduttavan monet kirjailijat alkaneet käsitellä siirtolaisteemoja kuten Leena Lander "Mikaelin kronikassaan", ruotsinsuomalainen Hilka Alm suomalaisten Värlmantiin muuttoa ja heidän vaiheitaan siellä kuvaavissa teoksissaan sekä eräät amerikansuomalaiset lähinnä muistelmien luonteisissa romaaneissaan. Siirtolaisuus esiintyy usein kirjallisuudessa sivujuonena kuten Antti Tuurin "Pohjanmaassa", jossa tapahtumien lähtökohtana on Amerikkaan karannut isoisa. Suomesta puuttuu toistaiseksi ruotsalaisen Vilhelm Mobergin kaltaisen kirjailijan, jonka teos "Maastamuuttajat" on eniten luettu kirja Ruotsissa. Sitä voidaan perustellusti verrata Suomen "Tuntemattomaan sotilaaseen". Mobergin ansiosta Ruotsissa "tuntematon siirtolainen" on lihaa ja verta, koko kansakunnan tuntemat Karl Oskar ja Kristina, joiden vaiheita Ljuderin pitäjistä Minnesotan rajaseuduille on voitu seurata myös elokuvan ja television välityksellä.

Suomen kaunokirjallisuudessa Amerikan siirtolainen on hyvin epämääräinen käsite. Olen pohtinut, kummalla olisi paremmat edellytykset ymmärtää ja kuvata siirtolaisuuden monimutkaista olemusta, ammattikirjailijalla, joka on hyvin perehtynyt asiaan, vai ammattitutkijalla, jolla on kirjallisia taipumuksia. Historioitsijat ovat yleensä olleet varovaisia lähtemään tieteesä popularisointiin, kaunokirjallisuudesta puhumattakaan. Ilahduttava poikkeus on ollut pohjalaisuuden tutkija ja näytelmäkirjailijankin kunnostautunut Heikki Ylikangas. Siirtolaisuuden osalta tehtävän vaikeus on ehkä pelottanut. Siirtolaisuus on niin monisarmainen ilmiö, että tarvitaan valtavasti taustatietoja, psykologista oivallusta ja kertojan lahjoja, jotta kuvasta tulisi elävä eli enemmän kuin mustavalkoinen ateljeepotretti, jossa siirtolainen esiintyy pyhävaatteissaan vanhaa kotimaata varten otetussa valokuvassa.

Siirtolaisuuden raja-alueella liikkuu Leena Landerin historiallinen romaani "Siipijumala". Päähen-

kilönä on Tahitille 1790-luvulla päätyneet helsinkiläinen merimies Peter Hägersten. Suomalaisen kaukosiirtolaisuuden ensimmäisiä pioneereja olivat usein laivastaan karanneet merimiehet, jotka kutsuivat luokseen sukulaisia ja tuttavvia. Kotiseudullaan taas entinen merimies saattoi kertoa kokemuksiaan mm. Kalifornian kultakentillä ja lietsoa tällä tavoin "Amerikan kuumetta". Merimiessiirtolaisuus on hyvin vaikeasti tutkittava alue, sillä laivastaan maailman eri puolille maihin jääneet merimiehet eivät ole jättäneet tietoja itsestään passi-luetteloihin tai muihin siirtolaistutkimuksen käytämiin lähteisiin.

Sattumalta saattaa kuitenkin olla tietoja suomalaisista merimiehistä 1700-luvulta lähtien. Kun englantilaiset lähetyssaarnaajat saapuivat Tahitille v. 1797, he tapasivat siellä useita valkoisia miehiä asu-massa alkuasukkaiden kanssa. Yksi heistä oli suomalainen Peter Hägersten, joka oli saapunut Tahitille joitakin vuosia aikaisemmin George Vancouverin varastolaiva "Daedalukseella". Marques-saarilla Hägersten olisi pikaistuksissaan ampunut varastelevan alkuasukkaan ja rangaistuksesta loukkautuneena hän karkasi laivasta Tahitilla. Täällä Hägersten asui alkuasukkaiden kanssa ja hänestä tuli kuningas Pomaren sotapäällikkö. Kun lähetyssaarnaajat kieltäytyivät vihkimästä häntä avioliittoon alkuasukkaiden kanssa, Hägerstenin suhteet lähetyssaarnaajiin viilenivät. Kuitenkin kun suuri sota puhkesi v. 1807, Hägersten lähetti poikansa Josephin pakenevien lähetyssaarnaajien mukana Australiaan. "Kenraali" Hägersten kuoli Tahitilla noin v. 1811.

Tämän tosiasioihin perustuvan kertomuksen ympärille Leena Lander rakentaa romaaninsa Peter Personin vaiheista keskeisinä tapahtumapaikkoina Turku, Lontoo ja Tahiti. Kun tähän liittyy vielä kreikkalainen mytologia ja nykyhetken tieteenkemisen kivikova maailma, tarjoaa tämä yhdistelmä ainekset mielikuvituksen lennolle. Romaanin juonen monikerrostuneisuus on kieltämätön tehokkeino, mutta sisältää myös vaaran, että kokonaisuus hämärttyy ja pirstoutuu.

Aluksi juonen monitasaisuus tuntui oudolta, mutta tarinan kehittyessä joutui myöntämään, että kirjoittaja hallitsee tämän metodin. Kirjailija on lyhyessä ajassa hankkinut kunnioitettavan määrän aiheeseen liittyvää tietoutta ja tahitilaisen kulttuurin tuntemusta.

Kun olen useassa yhteydessä kirjallisuudessa törmännyt suomalaiseen merimieheen "on the seven seas" eri maiden laivoissa, joissa tavallisesti

oli suomalainen timperi, jolla ajateltiin olleen yli-
luonnollisia voimia hallussaan, olisin toivonut, että
päähenkilön kulkeutuminen Tahitille olisi käsitelty
yksityiskohtaisemmin. Tuon ajan kulkuneuvoilla
matka maapallon toiselle puolelle saattoi kestää
puoli vuotta ja voi vain kuvitella mitä seikkailuja
ja vaaroja Peter koki laivoissa ja satamissa, ennen
kuin hän heräsi kapinallaiva Bountyn matruusin
Richard Skinnerin tahitilaisen lesken möjassa.
Tytön nimi oli Kaksishillinkiä. Ehkäpä Peter
Hägerstenin tarinassa löytyisi aineksia vielä seik-
kailuromaanillekin. Varmasti löytyy myös muita-
kin mielenkiintoisia ihmiskohtaloita, jotka hori-
sonttikuumeen saatuaan ovat halunneet lentää
niin kauas tai korkealle kuin siivet ovat kantaneet.

”Siipijumala” on mielenkiintoinen ja suositelta-

va lukelämäys. Leena Lander on todella kehittynyt
mustavalkoisen ”Mikaelin kronikan” jälkeen. Uran-
sa aamupäivää elävälle kirjailijalle ”Siipijumala” jää
kuitenkin vielä lupaukseksi. ”Siipijumalan” pyrki-
mys kohti aurinkoa ja valoa kannustakoon kirjaili-
jaa kohti uusia haasteita.

Toivotan muutkin kirjailijat Leena Landerin
tapaan siirtolaisuushistorian aarrearkulle ja käy-
mään ensi vaiheessa Siirtolaisuusinstituutissa. Kir-
jailija Antti Tuurin äskettäisen vierailun jälkeen
jään odottamaan hänen teostaan pohjalaisten Ame-
rikkaan muutosta. Siihen osallistuminen oli Poh-
janmaalla lähes yhtä yleistä kuin talvisodassa käyn-
ti.

Olavi Koivukangas

VADSØS HISTORIE

Bind 1, Fra øyvær til kjøpstad (inntil 1833)

Billeradaksjon og layout Arvid Steen.

Vadsø Kommune, Vadsø 1983. 623 s.

Osana Norjan laajaa paikallishistoriallista kirjalli-
suutta julkaistiin vuonna 1983 Vadsø'n kunnan
(Vesisaaren) historian ensimmäinen osa. Kirjoittaja
on Finnmarkin läänin lääninkonservaattori, dosentti
Einar Niemi, joka tunnetaan Suomessa ehkä
parhaiten suomalaista Ruijansiirtolaisuutta kos-
kevista tutkimuksistaan (mm. Oppbrudd og till-
passing. Den finske flyttingen til Vadsø 1845-
1885, Vadsø 1977) ja artikkeleistaan.

Einar Niemi ryhtyi nyt julkaisuvalmiiseen suur-
työhönsä 1970-luvun alussa varsinaisen päivätyön-
sä ohella. Työ eteni alkuvaiheessa verkkaisesti,
mutta vauhdittui 1980-luvulle tultaessa ja huipen-
tui teoksen varsinaiseen kirjoittamiseen käytettyyn
ympäri vuorokautiseen työvuoteen. Tekijän tavoite
on ollut vaativa: kertoa lukijoille tuon kaukaisen
maan kolkkan, Varangin vuoron, historia niin että
keskeiskohteena on koko ajan Vadsø'n nykyisen
suurkunnan alueen käsittämä alueellinen koko-
naisuus. Työn ensimmäinen osa käsittelee järjestel-
mällisesti esitetyt tiedot ensimmäisten jääkauden-
aikaisten asukkaiden ilmestymisestä ja jälkeensä
jättämistä arkeologisista dokumenteista aina Vadsø'n
kauppalaan varhaishistoriaan 1800-luvun alussa.
Esiin tuodaan huokuttelevasti etnisittömien var-
haisasukkaiden vähittäinen muuttuminen alueen
tunnetuksi alkuperäisväestöksi, etnisesti tunnis-
tettavaksi saamenkansaksi, tämän väestön väisty-
minen etelästä tunkevan norjalaisen valtiollista
ja taloudellista valtaa käyttävän väestönsan tieltä.
Edelleen tavataan alueen väestöhistoriassa ja kult-
tuurikentässä omat jälkensä venäläis-karjalaisesta
vaikutuksesta, törmätään ensimmäisiin kveenei-
hin satunnaisesti jo 1500- ja 1600-luvulla, käydään

kauppaa Tornion voiporvareiden kanssa, ihmetel-
lään hollantilaista valaanpyyntiä Ruijan rannoilla,
epäillään hansakauppiaiden pyrkimyksiä, maini-
taan englantilaisetkin rannikon purjehtijoina. Kai-
ki tämä kertoo Varangin vuoron alueen merkityk-
sestä, keskiajan ja uuden ajan valtiollis-taloudelli-
sista intresseistä ja näiden suurpoliittisten kysymys-
ten heijastumisesta tavallisen rannan kalastajan
jokapäiväiseen elämään.

Niemi etenee kuvauksessaan tiukan kronologi-
sesti, tosin joskus tarvittaessa asiakokonaisuuksia
ajallisesti toistensa ohikin vieden. Kertomus, Ves-
isaaresta alkaa Komsakulttuurin (ja Askolan kult-
tuurin) ajoilta, jolloin Jäämeren rantaan kehittyvä
kulttuuri sidotaan Suomessa ja Karjalassa tapah-
tuvaan väestölliseen ja kulttuuriseen kehitykseen.
Noilta lähes myyrtisiltä alkua ajoilta siirrytään sel-
vittämään saamelaisväestön esiintuloa etnisenä
kulttuurina ja sen elinkeinokombinaatioita. Ensim-
mäiset norjalaiset vaikutteet tavataan samoihin
aikoihin, kun ensimmäiset kirjalliset dokumentit-
kin: Ottarin kronikan kuvaamina viikinkiajan alku-
puolella. Teos etenee kuvaamalla Vesisaaren asu-
tuksen kehittymistä kalastajajalaksi (diskevær)
keskiajalla ja norjalaisen valtakoneiston asettu-
mista omistamaan nuo alueet, joiden merkitys
ajan myötä kasvaa erätalouden tuotosten tarpeen
muuttuessa yhä enemmän kalastuksen tuotoksen
käyttämiseksi osana maailmankauppaa.

Hansakauppiaiden ja Bergenin monopoli vai-
kutti osaltaan elinkeinorakenteisiin Ruijassa, sa-
moin oli näiden monopolien merkitys suuri aika-
van siirtolaisuuden tukemisessa: kauppiat tarvitsi-
vat resurssialueelle vakituista asutusta, hyviä ali-
hankkijoita ja krusuun sai samalla veronmaksajia.
Ruijasta kehittyi 1600-luvulla norjalaisen merikan-
tilismin tarvitsema siirtoma, josta asemasta se ei
varsinaisesti vieläkään ole päässyt irti.

Tavallisesta byrokratiasta Niemen kirja erottuu

selvästi. Laajat historialliset prosessit toimivat Vadsøn kehityksen taustavoimina kuitenkin niin, että alueellista mikrohistoriaa tarvitseva löytää tutkimuksesta kaiken oleellisen. Erinomaisesti hakteokseksi kirjan tekee sen sisällysluettelo, johon on otsikoitten alle koottu lähes sivu sivulta avainkäsitteitä. Näiden kautta voi kiinnostunut lukija seurata tarvitsemansa asiakokonaisuuden esittelyprosessia koko teoksen käsittämisen ajanjakson ajan. Samaa asiaa ajaa teoksen loppuun liitetty laaja asiaja henkilöhakemisto. Lähdekirjallisuus on ammattimaisen laaja ja sen kuten myös muun käytetyn aineiston edustavuus on suuri. Loppusivuilla on myös löydettävissä käytössä olleiden mittojen, painojen ja rahayksikköjen luettelo samoin kuin luettelo Ruijan rannan elämän keskeisistä kalendaarisista päivistä ja vuosijaksottelusta.

Teoksen kuvitus on miellyttävän runsas ja siinä

käytetyt, sekä alkuperäiskopio- että tutkimuskartat ovat erinomaisen havainnollisia. Lisäksi palvelevat kuva- ja piirrostekstit lukijaa tiiviinä tietopakettina. Alkupuolella teosta on Steen taiteilijan vapaudella rekonstruoinut esihistoriallisen Vadsøn miljökuvia: nämä kuvat ovat jo ulkoasultaan sellaisia, että ne tunnistaat hypoteettisiksi, joskin niihin on sijoitettu mukaan runsaasti mm. arkeologisista löydöistä tavattavaa dokumenttimateriaalia.

Painoasultaan työ on korkealuokkainen ja pitäisinkin sitä laajuudestaan huolimatta esimerkillisenä työnä, jossa tieteellinen kiistaton pätevyys on onnistuttu yhdistämään kiinnostusta herättävään luettavuuteen. Odotan suurella mielenkiinnolla Vadsøn historian toista osaa, joka tuo mukanaan myös suomalaiset Ruijan rakentajat, kveenit.

Lassi Saressalo

Kaarlo R. Tuomi, Isänmaattoman tarina. Amerikansuomalaisen vakoojan muistelmat. Toimittanut Sakari Määttänen. WSOY. Juva ja Porvoo 1984.

Monen amerikansiirtolaisen taival on ollut värikäs. Pohjois-Amerikasta 1930-luvun alussa Neuvostoliittoon muuttaneen taival on ollut yleensä vielä värikkäämpi, mutta harvan Neuvosto-Karjalaankaan muuttaneen polku on ollut niin mutkikas kuin Kaarlo Tuomen. Tuomi syntyi v. 1916 Michigánissa, josta hän lähti perheensä mukana v. 1933 Neuvosto-Karjalaan palatakseen 25 vuotta myöhemmin vakoilijana Yhdysvaltoihin. Näihin 25 Neuvostoliitossa vietettyyn vuoteen mahtui paljon, mutta ehkä vielä enemmän mahtui niihin vuosiin, jotka Tuomi oli kahden tiedustelupalvelun, KGB:n ja FBI:n, agenttina Yhdysvalloissa.

Tuomen muistelmateoksen ydin koostuu vakoilutoiminnasta. Kuitenkin Tuomi (tai kirjan toimittaja) on sisällyttänyt muistelmien alkuun myös laajahkon kuvauksen amerikansuomalaisten siirtolaisten elämästä ja Pohjois-Amerikasta 1930-luvun alussa Neuvosto-Karjalaan tapahtuneesta suomalaisesta siirtolaisuudesta. Tätä aikaa koskevat Tuomen muistikuvat ovat varsin utuisia. Tämä on varsin luonnollista. Hänhän eli ensimmäisen siirtolaiselämänsä Yhdysvalloissa lapsena ja koki kaiken lapsen näkökulmasta. Aikuisten maailmasta ei jäänyt mieleen juuri mitään. Neuvosto-Karjalassa taas Tuomen ensi vuodet sisälsivät lähinnä vain elämää metsäkämpillä, mistä syystä Tuomi oli huonosti perillä siitä, mitä Neuvosto-Karjalassa tapahtui. Näyttääkin siltä, että "muistelmissa" olevat Neuvosto-Karjalaan suuntautunutta siirtolaisuutta ja 1930-luvun Neuvosto-Karjalaa koskevat tiedot ovat lähinnä kirjallisuudesta ammennettuja.

Päälähde lienee ollutkin tämän arvostelun kirjoittajan syksyllä 1983 ilmestynyt tutkimus.¹

Toisen maailmansodan puhjettua Tuomi oli puna-armeijan sotilas ja "tutustui" tällöin myös suomalaisiin. Jo sodan aikana hän sai vakoilijan koulutuksen. Hänen piti keväällä 1944 "jäää" suomalaisten vangiksi ja tarkkailta vankina niin venäläisiä sotavankeja kuin näiden suomalaisia vartijoitakin. Sodan päätyttyä hänen piti muistinvaraisesti antaa tietoja sotavangeiksi joutuneiden venäläisten käyttäytymisestä. Ketkä veljeilivät suomalaisten kanssa, ketkä eivät. Sodan oletettiin tässä vaiheessa vielä jatkuvan 2-3 vuoden ajan, ja niinpä Tuomen tehtäviin kuului myös "ajautuminen" Suomen tiedustelupalvelun käyttöön. Rauhanneuvottelujen alkaminen "nollasi" kuitenkin Tuomen vakoilutehtävän.

Sodan päätyttyä Tuomi oli ensin sekalaisissa töissä ja osittain työttömänäkin. Sitten seurasi opiskelua, valmistuminen opettajaksi, avioituminen ja kolme lasta. Jo 1940-luvun lopulla Tuomesta tuli myös KGB:n "vasikka" hänen omaa termiään käyttäkseni. KGB:n vasikaksi ei tarvinnut pyrkiä: KGB tarjosi Tuomelle "vasikointia" tai vankeutta sen jälkeen kun hänet oli saatu kiinni osallisuudesta halkojen varastamiseen. Tuomi valitsi "vasikoinnin", ja KGB teetti hänellä ensin erilaisia pikku töitä. Hänen tehtäviinsä kuului esimerkiksi juuri Suomesta Neuvostoliittoon muuttaneen Taisto Huuskosen luotettavuuden selvittäminen.

---

¹ Reino Kero, Neuvosto-Karjalaa rakentamassa. Pohjois-Amerikan suomalaiset tekniikan tuojina 1930-luvun Neuvosto-Karjalassa. Historiallisia tutkimuksia 122. Ekenäs 1983.

Jo v. 1954 KGB suunnitteli Tuomen lähettämistä vakoilijaksi Yhdysvaltoihin. Koulutus tähän tehtävään alkoi kuitenkin vasta v. 1957. Valmistelut pyrittiin tekemään huolellisesti, mutta virheitä ei välttytty. Pahimmat virheet Tuomi teki itse - tosin KGB:n ohjaamana. Hän yritti kirjeitse hankkia itselleen Michiganista syntymätodistuksen. Tämä riitti. Tuomen käsityksen mukaan FBI oli tästä lähtien varautunut hänen Yhdysvaltoihin tuloonsa.

Valmisteluihin kuului myös matka Länsi-Eurooppaan. Tuomi kävi mm. Suomessa, jossa hän esiintyi amerikkalaisena ja sai ylen ystävällisen vastaanoton. Suomalaiset olivat niin ystävällisiä, että Tuomi epäili koko ajan olevansa lentämässä KGB:n ansaan. Hän tiesi, että matka Länsi-Eurooppaan oli KGB:n testi. KGB pyrki selvittämään, miten hyvin kokelas soveltui vakoilijan vaikeaan tehtävään.

Tuomi saapui Yhdysvaltoihin vuoden 1959 alussa. Hän pääsi helposti maahan, vaikka hän oman käsityksensä mukaan oli jo Yhdysvaltoihin tullessaan leimattu mies. Joka tapauksessa kesti vain hetken, kun FBI jo pidätti hänet, ”rikkoi” hänen vaiheistaan keksityn peitetarinan ja pakotti hänet omaksi agentikseen.

Kun KGB lähetti Tuomen Yhdysvaltoihin, oli tarkoituksena, että Tuomi viipyisi Yhdysvalloissa useita vuosia. Vakoojan odotettiin vähitellen ujut-tavan itsensä paikoille, joilta oli kerättävissä Neuvostoliittoa kiinnostavia tietoja. Tuomen päätehtäväksi muodostui tietojen kerääminen siitä, tapahtuiko Yhdysvaltojen satamissa jotakin sellaista, joka viittasi sotamateriaalin kuljetuksiin ja sotilaallisessa valmiudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Tuomi joutui tekemään raporttejaan FBI:n valvomana. Koska hän ei pitänyt kaksoisagentin roolistaan, ujutti hän kerran raporttiin myös sanoman, josta kävi ilmi, miten hän oli lentänyt FBI:n ansaan. Hämmästykseseen hän sai kuitenkin todeta, ettei KGB reagoinut tähän millään tavalla. Tuomen mukaan KGB:n menettely johtui siitä, että hänen Neuvostoliitossa ollut esimiehensä olisi joutunut paljastumisen takia vaikeuksiin, mistä syystä Amerikan kullissit oli pidettävä pystyssä.

FBI oli jo 1960-luvun alussa onnistunut paljas-

tamaan useita KGB:n Yhdysvalloissa toimineita agentteja. FBI:n näkökulmasta Tuomi oli sopiva tähtitodistaja. Niinpä Tuomelle tarjottiin kaksi vaihtoehtoa: lähtö Neuvostoliittoon tai todistajaksi ryhtyminen. Molemmat olivat Tuomen näkökulmasta huonoja vaihtoehtoja. Tuomi valitsi huonoista paremman ja ryhtyi tähtitodistajaksi. Varjojen mies tuli nyt hetkeksi julkisuuden valokeilaan. Vakoilijan tarina päättyi tähän. Hän sai pian takaisin Yhdysvaltojen kansalaisysoikeutensa ja on sitten monen muun suomalaisen siirtolaisen tapaan asunut kesät Minnesotassa ja talvet Floridassa.

Tuomi sai Neuvostoliitossa koulutuksen, johon kuului mm. todellista elettyä elämää verhonneiden peitetarinoiden rakentaminen. Oli tärkeää olla uskottava. Niinpä jo Tuomen ”ammatti” panee lukijan kysymään, ovatko Tuomen muistelmat tavalla tai toisella vakoilijan viimeisin peitetarina. Vielä aiheellisemmaksi lukija kokee tämän kysymyksen, jos hän vertaa Tuomen (Määttäsen) muistelmia siihen, mitä ”vakoilututkija” Jukka Rislakki kertoo Tuomen roolista. Rislakille Tuomi on kömpelys ja ”törmäilijä”, joka sortuu mustikkapiirakkaan. Oman kuvauksensa mukaan Tuomi taas on onnettomien olosuhteiden uhri, joka tekee itsekin virheitä, mutta jonka epäonnistumiset pohjimmitaan johtuivat siitä, että KGB tunsu amerikkalaisen arkielämän kovin huonosti eikä osannut kouluttaa vakoilijoitaan riittävästi. Rislakille Tuomi on mies, joka ystäväystyy FBI:n agenttien kanssa. Tuomelle taas FBI on inhottava organisaatio, joka ei anna hänelle mitään selviytymismahdollisuuksia. Voidaan ehkä myös kysyä, kuinka vapaasti Tuomi on voinut kirjoittaa niistä kaksoisagentin ongelmista, jotka tekivät vuosien ajan hänen jokaisesta hetkestään henkeä salpaavan jännittävän. Olkoon niin tai näin, joka tapauksessa Tuomen muistelmien loppuosa on jännittävää luettavaa vakoilijan elämästä, josta puuttuu James Bond -elokuvien kimallus. Vakoilijan todellisuus oli nimittäin Tuomelle maailma, jonka ”sankarit” olivat pettureita ja henkipattoja, ja maailma, jossa kaikki oli ”hämärää, katalaa, pimeää ja pahaa”.

Reino Kero

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN KIRJASTOON SAAPUNEITA JULKAISUJA PUBLICATIONS RECEIVED

Muuttoliikekirjallisuus

- Aluepoliittinen katsaus 1982/83. Valtioneuvoston kanslia, suunnitteluosasto. Helsinki, maaliskuu 1983. 196 s. + liite
- BERGMARK, Svea, *Invandrare i Stockholms län 2. Sysselsättning och arbetslöshet. En översikt. Stockholms läns landsting, Regionplanekontoret, Rapport 1984:9. Stockholm 1984. 96 s.*
- CARLSEN, Jørn & LARSEN, Knud, *Canadiana. Studies in Canadian literature. Canadian Studies Conference. Aarhus 1984. 143 s.*
- CHISWICK, Barry R. (ed.), *The Gateway. U.S. Immigration Issues and Policies. Printed in USA 1982. 476 s.*
- DMYTRYSHYN, Basil & CROWNHART-VAUGHAN, E.A.P., *The End of Russian America, Captain P.N. Golovin's Last Report 1862. Oregon Historical Society. Portland 1979. 249 s.*
- DUNCAN, Russel, *The Day of the Pioneer 1882-1980. A Factual Look at Pioneer Days in North Dakota. First Edition. Printed in the U.S.A 1980. 96 s.*
- ENGLISH, Brian A. & KING, Raymond J., *Families in Australia. The University of New South Wales, Family Research Unit. September 1983, Rosebury, New South Wales. 377 s.*
- FOSTER, James C. (ed.), *American Labor in the Southwest. The First One Hundred Years. The University of Arizona Press 1982. 236 s.*
- HAMMAR, Thomas & REINANS, Sven Alur, *SOPEMI Immigration to Sweden in 1983 and 1984. Commission for Immigrant Research, Sweden. Expertgruppen för Invandringsforskning - EIFO English Serie Report No 9. Stockholm 1984. 74 s.*
- HJORTH, Agnete & STOCKFELT-HOATSON, B-I (red.), *Alla barns rätt till litteratur på eget språk. Rapport från nordisk samarbetskonferens, Nordiska folkhögskolan, Kungälv 15-18 augusti 1982. Arrangör: Nordiska folkhögskolan, Kungälv, Sveriges Författarförbund. Statens Invandrarverk. Stockholm juni 1984. 112 s.*
- HOLBO, Paul S., *Tarnished Expansion, The Alaska Scandal, The Press and Congress, 1867-1871. The University of Tennessee Press/Knoxville 1983. 145 s.*
- HUOVINEN, Sulo (red.), *Mitt sa' finnen om Stockholm -Glimtar ur finnarnas historia i Stockholm. Stockholm 1984. 101 s.*
- Invandrarna och den psykiatriska vården. Socialstyrelsen. Stockholm 1983. 89 s.*
- Invandringsforskning i Sverige. En EIFO-rapport om forskningens utveckling och organisation under perioden 1975-1983. EIFO-rapport nr 23. Stockholm 1983. 74 s.*
- KALLIO, William & KOSKELA, Martin, *Streets of Gold, A History of Covington Township. Livonia, MI July 1983. 104 s.*
- KAPISZEWSKI, Andrzej, *Asymilacja i konflikt. Z problematyki stosunków etnicznych w stanach zjednoczonych Ameryki. Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1984. Uniwersytet Jagielloński. Varsova-Krakova 1984. 235 s.*
- KIVISTO, Peter, *Immigrant Socialist in the United States. The Case of Finns and the Left. Printed in the U.S.A. 243 s.*
- KORTE, Hermann, *Cultural identity and Structural Marginalization of Migrant Workers. Contributions to the second ESF workshop held in Bochum on 8-10 December 1980. European Science Foundation 1982. 189 s.*
- KOSTIAINEN, Auvo, *Dominating Finnish Minority? On the Background of the Nationality Problem in Soviet Karelia in the 1930's. Oulun yliopisto, Historian laitos, Eripainossarja N:o 136. Oulu 1985. ss. 341-366.*
- LAINÉ, Edward W. (ed.), *Scandinavian Canadian Studies, Etudes Scandinaves au Canada. A Selection from the papers presented at the first annual meeting held at Ottawa 1982. Association for the advancement at Scandinavian studies in Canada. Ottawa 1983. 172 s.*
- MANCHO, Santiago, *Status of Migrants' Mother Tongues/Le Statut des Langues d'Origine des Migrants. Contributions to the fourth ESF workshop held in Granada on 23-25 November 1981. European Science Foundation 1983. 209 s.*
- MARKS, Shula & RICHARDSON, Peter (ed.), *International Labour Migration, Historical Perspectives. Printed in Southampton, Great Britain 1984. 280 s.*
- MASSICOTTE, E.Z. (ed.), *Canadian Passports 1681-1752, Printed in USA, Reprinted in 1975 New Orleans, Louisiana. 150 s.*
- MATSGÅRD, Anna-Karin, *Invandrare i Stockholms län 1. Invandringen i siffror. SLL Regionplanekontoret, Rapport 1984:5. Stockholm 1984. 79 s.*
- McCLELLAND, Peter & ZECKHAUSER, Richard J., *Demographic Dimension of New Republic. American Interregional Migration, Vital Statistics, and Manumissions, 1800-1860. Printed in USA*

1982. 222 s.

MUNICIO, Ingegerd & MEISAARI-POLSA, Tuija, Språkkunskaper och levnadsförhållanden - En sekundär analys av två undersökningar om invandrare i Sverige 1975-76 (ULF OCH PRI). EIFO-rapport Nr. 12. Stockholm 1981. 112 s. + bil.

NILSON, Allan T., Skandinaver i Australien. Redogörelser och anteckningar från intervjuer och forskning i Australien november 1981 - februari 1982. Emigrantinstitutet, Sverige 1983. 254 s.

OUVINEN-BIRGERSTAM, Pirjo, Identitetsutveckling hos barn. En jämförelse mellan finska, jugoslaviska och svenska barn. Studentlitteratur, Lund, Sweden 1984. 212 s.

ROCHA TRINDADE, M.B., Psychopathology of the Transplantation of Migrants. Contributions to the third ESF workshop held in Lisbon on 9-11 March 1981. European Science Foundation 1983. 131 s.

SYRJÄKARI, Esko, Oulun kaupunkiseudun muutoliike. Syyt ja vaikutukset aluerakenteeseen. Oulun kaupunkiseutukunnat, Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliitto, Julkaisusarja A:50. Oulu 1982. 83 s. + liitt.

TOLVANEN, Ahti, "Finntown", Porth Arthur Finns in the Inter-War Period: 1918-1919. A Perspective on Urban Integration. Julkaisematon käsikirjoitus. 129. + liitt.

TORVINEN, Taimi, Pakolaiset Suomessa Hitlerin valtakaudella. Keuruu 1984. 347 s.

Niut julkaisut

ALM, Hilka, Taistelu niityistä. Juva 1984, 310 s. Arbejdsløshedens omkostninger i Norden, 2. delrapport: Beskæftigelsespolitiske handlingsalternativer. Työttömyyden kustannukset Pohjolassa, Costs of Unemployment in Scandinavia. NU-Serie 1984:9. Stockholm 1984. 306 s.

Arbetsmarknadsmyndigheter i Norden 1985. Työvoimaviranomaiset pohjoismaissa 1985. Telefon- och adresskatalog utgiven av NAUTs informations-tjänst. Nordiska Ministerrådet, NAUT-rapport 1985:1. 1985. 84 s.

Att studera i Norden. Opiskelu pohjoismaissa. Nam á Nordurlöndum. Nordis Ministerråd. Köpenhamn 1981. 292 s.

BERGVALL, Christina (red.), PUB 84, Forskning om radio och tv. Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen. 98 s.

BREGENHØJ, Carsten & HERRANEN, Gun (red.), Glemmer lidt men lærer lænsomt - EDB i de folkloristiske arkiver, Unohtaa vähän mutta oppii hitaasti - ATK kansanrunousarkistoissa. III nordiske Arkiv- og Dokumentationskonferance. NIF. Publications No 14. Nordisk Institute of Folklore, Turku 1984. 128 s.

DYMOND, David, Writing Local History. A Practical Guide. Printed in England 1981. 91 s.

FOUGSTEDT, Gunnar et al. (toim.), Monikielinen väestötieteen sanakirja, Suomenkielinen laitos. Suomen Tilastoseuran julkaisuja 1. Helsinki 1982. 148 s.

GEORGE, Peter, The Emergence of Industrial America. Strategic Factors in American Economic Growth Since 1870. Printed in USA 1982. 242 s.

HIRSJÄRVI, Sirkka & REMES, Pirkko, Koulutus ja tietoyhteiskunta, Opetushenkilöstön tulevaisuudenkuvat. Education and Information Society. Future Images of Teaching Personnel. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 345/1983. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus 1984. 126 s.

JUNKKARI, Selma, Evakkotyön tarina. Vammala 1984. 79 s.

KERO, Reino, Amerikkalaisyhtiöt Suomen vakuutusmarkkinoilla, Oulun yliopisto, Historian laitos. Eripainossarja N:o 133. Oulu 1985. ss. 297-308.

KESKINEN, Vesa, Nuorten elinolot Helsingissä, Ungdomarnas levnadsförhållanden i Helsingfors. Helsingin kaupunki, tilastokeskus ja nuorisosiainkeskus. Helsingin kaupungin tilastokeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 1984:4. Helsinki 1984. 142 s.

KOIVUKANGAS, Einari, Ina. Runokuvia suomalaisen maalauskylän elämästä ja historiasta. Alajärvi 1984. 119 s.

KORTEKANGAS, Paavo, Me kaukana ja lähellä. Tampereen Hiippakunnan vuosikirja XXXVI. Tampere 1984. 156 s.

KOSONEN, Pekka A., Ammattialan valinnan varmuus ja sosiaalinen rakenne. Ennakoivan ammatillisen sosialisoinnin tarkastelua. Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto, työvoimapolitiittisia tutkimuksia Nro 51. Helsinki 1984. 124 s.

KOSTIAINEN, Auvo (toim.), Nainen historiassa, Historian perintö 10, Turun yliopiston historian laitos. Turku 1984. 224 s.

LANDER, Leena, Siipijumala. Hämeenlinna 1984. 331 s.

LYYTIKÄINEN, Iikka, Suomen työvoimamarkkinoiden ekonometrinen malli. Empiirinen tutkimus vuosien 1960-1982 aineistolla. Suomen Pankki, sarja D:58. Helsinki 1984. 157 s.

MÄKINEN, Tuija, Mustalaisten kohtelusta. English summary: The Treatment of Gypsies. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 68. Helsinki 1984. 125 s.

MÄKIPÄÄ, Eila, Henkilövahinkojen korvauskäytäntöä. English summary: Practice in Compensating Personal Injuries. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 69. Helsinki 1984. 71 s.

NIEMI, Einar, Vadsø Historie, Bind 1, Fra øyvaer til kjøpstad (intil 1833). Vadsø 1983. 623 s.

PARKKINEN, Kauko, Lailinen murha. Visen taru ja tuho. Loimaa 1984. 224 s.

PIKKARAINEN, Pentti, Teollisuuden energian kysynnästä Suomessa 1960-1982. Suomen Pankki D:57. Helsinki 1984. 86 s.

- Products and Services of the 1981 Census of Canada. Statistics Canada. October 1982. Ontario, Kanada. 147 s.
- Regional planering i Norden. Frågeställningar för förvaltningsforskning. Universitetsförlaget. nord-REFO 1983:4. 86 s.
- Regional utveckling i Norden. Årsrapport 1983/1984. Nordisk Ministerrådet, Regionalpolitiska Basprojektet. Villmanstrand 1984. 111 s. †bil.
- Sammandrag av doktorsavhandlingar C1- och D1-uppsatser rapporter. Göteborgs universitet, pedagogiska institutionen 1984:08. 80 s.
- SKUTNABB-KANGAS, Tove & PHILLIPSON, Robert, Educational Strategies in Multilingual Contexts. ROLIG-papir 35, Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. Roskilde, januar 1985. 117 s.
- SUMMANEN, Matti, Tane on tullut, Jyväskylä 1984. 216 s.
- Suomalaisen tiedotustutkimuksen Bibliografia VI. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja sarja E 1/1981. Tampereen yliopiston Jäljennepalvelu 1981. 264 s.
- Suomalaisen Tiedotustutkimuksen Bibliografia VII, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja sarja E 2/1982. Tampereen yliopiston Jäljennepalvelu 1982. 205 s.
- Suomalaisen Tiedotustutkimuksen Bibliografia VIII. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja sarja E 3/1983. Tampereen yliopiston Jäljennepalvelu 1983. 227 s.
- Suomalaisen Tiedotustutkimuksen Bibliografia IX. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja sarja E 4/1984. Tampereen yliopiston Jäljennepalvelu 1984. 223 s.
- TEINONEN, Markku, Porilainen Perhe 1881-1931. Summary: A Pori Family in 1881-1931. Turun yliopiston kansantieteen laitoksen toimituksia 12. Turku 1984. 150 s. †liitt.
- TUOMI, Kaarlo R., toimittanut Sakari Määttänen, Isänmaattoman tarina. Amerikansuomalaisen vakkoojan muistelmät. Juva ja Porvoo 1984. 190 s.
- TUURI, Antti, Joki virtaa läpi kaupungin. Keuruu 1978. 353 s.
- TUURI, Antti, Kertomus järvestä. Keuruu 1981. 103 s.
- TUURI, Antti, Novellit. Keuruu 1983. 413 s.
- TUURI, Antti, Pohjanmaa, Keuruu 1982. 364 s.
- TUURI, Antti, Talvisota, Keuruu 1984. 242 s.
- Uutta Iyriikkaa. Suomen ja Ruotsin Kirjailijakeskukset yhteistyössä Suomen ja Ruotsin Norden-yhdistysten kanssa pohjoismaisen kirjallisuuskampanjan 1983-1984 merkeissä. Keuruu 1984. 134 s.
- VAHTOLA, Jouko, Branderburgs Annäherung an Schweden zu Beginn der Regierungszeit Kurfurst Friedrich Wilhelms 1640-1641. Studia Historica Septentrionalia 7. Jyväskylä 1984. 133 s.
- WEIJOLA, Varpu, Yhteenveto työllisyyskoulutukseen liittyvistä selvityksistä. Työvoimaministeriö, suunnitteluosasto. Työvoimapolitiittisia selvityksiä Nro 58/1984. Helsinki 1984. 95 s. †liitt.
- VIKING, Klaus, Todennäköinen sukellusvene. Romaani. Keuruu 1984. 174 s.
- VIRTANEN, Keijo, Suomi ja sen kulttuuri osana amerikkalaisten Eurooppaan kohdistamaa kiinnostusta 1800-luvun toisella puoliskolla (noin vv. 1850-1890). Oulun yliopisto, Historian laitos, eripainossarja N:o 129. Oulu 1985. ss. 213-234.
- Yearbook of Nordic Statistics 1983. Nordisk statistik årsbok Vol. 22. Edited by the Nordic Statistical Secretariat, NU-Serie 1983:18. Stockholm 1984. 404 s.

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN VALTUUSKUNTA
THE COUNCIL OF THE INSTITUTE OF MIGRATION
1985

Kunniapuheenjohtaja prof. Jorma Pohjanpalo
 Puheenjohtaja prof. Vilho Niitemaa

Ministeriöt

Opetusministeriö
 Työvoimaministeriö
 Ulkoasiainministeriö

Varsinainen jäsen

Hall.siht. Fredrik Forsberg
 Kansliapääll. Taisto Heikkilä
 Toim.pääll. Alec Aalto

Varajäsen

Kultt.siht. Raija Kallinen
 Os.pääll. Holger Quick
 Jaostopääll. Tatu Tuohikorpi

Julkiset yhteisöt

Turun kaupunki

Ap.kaup.joht. Pentti Lahti

FL Christer Hummelstedt

Korkeakoulut

Helsingin yliopisto
 Joensuun yliopisto
 Jyväskylän yliopisto
 Oulun yliopisto
 Tampereen yliopisto
 Turun yliopisto
 Vaasan korkeakoulu
 Åbo Akademi

Prof. Lars Huldén
 Prof. Veijo Saloheimo
 Ap.prof. Erkki Lehtinen
 Prof. Uuno Varjo
 Ap.prof. Olli Kultalahti
 Prof. Terho Pulkkinen
 Vs.prof. Kauko Mikkonen
 Prof. Bill Widén

Prof. Yrjö Blomstedt
 FT Pekka Hirvonen
 Dos. Toivo Nygård
 Prof. Kyösti Julku
 Vs.yliopett. Pekka Rissanen
 Dos. Jorma Kytömäki
 Ap.prof. Tarmo Koskinen
 Prof. Sune Jungar

Vapaat yhteisöt ja järjestöt

Kirkon ulkomaanasiain toimikunta
 Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 Pohjola-Norden Yhdistys ry.
 Samfundet folkhälsan i
 Svenska Finland rf.
 Seutus suunnittelun Keskusliitto
 Suomalaisuuden Liitto
 Suomen Nuorison Liitto
 Suomen Väestötieteen Yhd. ry.
 Suomi-Amerikka Yhd. Liitto
 Suomi-Seura ry.
 Svenska Finlands Folktings-
 fullmäktige
 Turun yliopistosäätiö
 Unioni Naisasiainliitto Suomessa
 Varsinais-Suomen Maakuntaliitto
 Väestöliitto

Tutk.lait.joht. Harri Heino
 Kanslianeuvos Pekka Heimo
 OTL Jaakko Koskimies

Prof. Ole Wasz-Höckert
 Rakennusneuvos Raimo Narjus
 YM Jukka-Pekka Lappalainen
 Liikkeenjoht. Esko V. Koskelin
 FL Altti Majava
 Puh.joht. Lauri Pöyhönen
 Prof. Kalevi Rikkinen

Ap.prof. Tom Sandlund
 Toim.joht. Juhani Leppä
 Yritt. Merja Dyrendahl-Nyblin
 Ap.toim.joht. Kauno Lehto
 Prof. Aarno Strömmer

Pääsiht. Jaakko Launikari
 Järj.joht. Alpo Kyllönen
 Ap.joht. Markku Kosola

Joht. Per-Erik Isaksson
 Tutk.pääll. Timo Sinisalo
 FK Eeva-Maija Närhi
 Koulunjoht. Antti Lehtinen
 VTT Mikko A. Salo
 Toim.joht. Hannu Kärävä
 Toim.joht. Osmo Kalliala

Hall.joht. Roger Broo
 Joht. Reino Vuorinen
 Psyk. Seija Karppinen
 Toim.joht. Perttu Koillinen
 Toim.joht. Jouko Hulkko

Ruotsissa olevat

Immigrant-Institutet (Borås)
 Ruotsin Suomalaisseurojen
 Keskusliitto

Joht. Miguel Benito
 FM Markku Peura

Annikki Nikula-Benito
 Matti J. Korhonen

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN JULKAISUT PUBLICATIONS OF THE INSTITUTE OF MIGRATION

- A 1 Koivukangas, Olavi: Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen. Kokkola 1975, 262 s.
- A 2 Virtaranta, Pertti: Amerikansuomen sanakirja. (in press).
- A 3 Kaihama, Maija-Liisa (toim.): Ulkosuomalaisuuskongressin 27.-28.6.1975 esitelmät ja puheenvuorot. Jyväskylän Kesä - Jyväskylä Arts Festivals 24.6.-3.7.1975. Turku 1975, 104 s.
- A 4 Koivukangas, Olavi, Narjus, Raimo ja Sivula, Sakari (toim.): Muuttoliikesymposium 1975. Esitelmät ja keskustelut. Ruissalo kongressihotelli, Turku 20.-21.11.1975. Vaasa 1976, 186 s.
- A 5 Jäykkä, Eva ja Kaihama, Maija-Liisa (toim.): USA:n 200-vuotisjuhlaseminaari 1976, esitelmät ja tuntu-suunnitelmat. Ruissalo kongressihotelli, Turku 2.-3.6.1977. Turku 1977, 148 s.
- A 6 Sundsten, Taru: Amerikansuomalainen työväenteatteri ja näytelmäkirjallisuus vuosina 1900-39. (English Summary: Finnish-American Workers' Theater and Dramaliterature 1900-39). Vaasa 1977, 104 s.
- A 7 Munter, Arja (toim.): Ruotsiin muuton ongelmat. Ruotsin siirtolaisuuden seminaari 4.-5.5.1978. Esitelmät ja keskustelut. Vaasa 1979, 247 s.
- A 8 Koivukangas, Olavi, Lindström, Kai ja Narjus, Raimo (toim.): Muuttoliikesymposium 1980. Hotelli Rantasipi, Turku 19.-20.11.1980. Esitelmät ja keskustelut. Turku 1982, 402 s.
- A 9 Korkiasaari, Jouni: Ruotsista Suomeen vuosina 1980-81 palanneet. Turku 1983, 289 s.
- A10 Juntunen, Alpo: Suomalaisien karkottaminen Siperiaan autonomian aikana ja karkotetut Siperiassa. Helsinki 1983, 314 s. + liitteet.
- A11 Söderling, Ismo: Maassamuutto ja muuttovirrat - vuosina 1977 kunnasta toiseen muuttaneiden elinolosuhdetutkimus. Turku 1983, 429 s.
- A12 Jaakkola, Magdalena: Ruotsinsuomalaisten etninen järjestäytyminen. Turku 1983, 130 s.
- B 1 Widén, Bill: Korpobor i Amerika. Åbo 1975, 197 s.
- B 2 Wester, Holger: Innovationer i befolkningsrörligheten. En studie av spridningsförlopp i befolkningsrörligheten utgående från Petalax socken i Österbotten. Stockholm 1977, 221 s.
- C 1 Kero, Reino: Migration from Finland to North America in the Years between the United States Civil War and the First World War. Reprint of Annales Universitatis Turkuensis Ser. B. - Tom. 130, Turku 1974. Vammala 1974, 260 p.
- C 2 Koivukangas, Olavi: Scandinavian Immigration and Settlement in Australia before World War II. Kokkola 1974, 333 p.
- C 3 Karni, Michael G., Kaups, Matti E. and Ollila, Douglas J. (eds.): The Finnish Experience in the Western Great Lakes Region: New Perspectives. Vammala 1975, 232 p.
- C 4 Kostiainen, Auvo: The Forging of Finnish-American Communism, 1917-1924. A Study in Ethnic Radicalism. Turku 1978, 225 p.
- C 5 Virtanen, Keijo: Settlement or Return: Finnish Emigrants (1860-1930) in the International Overseas Return Migration Movement. Forssa 1979, 275 p.
- C 6 Pilti, Arja: The Finnish-language Press in Canada, 1901-1939. A Study in the History of Ethnic Journalism. Turku 1982, 320 p.
- C 7 Koivukangas, Olavi (ed.): Scandinavian Emigration to Australia and New Zealand Project. Proceedings of a Symposium Feb. 17-19, 1982, Turku, Finland. Turku 1983, 138 p.

Erikoisjulkaisut / Special Publications

- Niitmaa, Vilho, Saukkonen, Jussi, Aaltio, Tauri ja Koivukangas, Olavi (eds.): Old Friends - Strong Ties, the Finnish Contribution to the Growth of the USA. USA:n 200-vuotisjuhla-julkaisu. Vaasa 1976, 349 pages.
- Koivukangas, Olavi ja Toivonen, Simo: Suomen siirtolaisuuden ja maassamuuton bibliografia. A Bibliography on Finnish Emigration and Internal Migration. Turku 1978, 226 s.
- Koivukangas, Olavi (red./toim.): Utvandringen från Finland till Sverige genom tiderna. Siirtolaisuus Suomesta Ruotsiin kautta aikojen. Turku 1980, 100 s.
- Kalhama, Maija-Liisa (toim./red.): Suomalaiset Jäämeren rannoilla. Finnene ved Nordishavets strender. Kveeniseminaari 9.-10.10.1980 Rovaniemellä. Kveeniseminaret i Rovaniemi 9.-10.6.1980. Turku 1982, 235 s.

Tutkimuksia - Forskningsrapporter - Research Reports

- No 1 Munter, Arja: Muuttoliike ja viihtyvyys läntisellä Uudella maalla. Turku 1983, 63 s.
- No 2 Siirtolaisuuden ja maassamuuton tutkimus. Suomen muuttoliikkaiden pääpiirteet sekä selvitys tutkimustilanteesta ja tarpeesta. Turku 1984, 101 s.
- No 3 Muuttoliikkeitä koskeva tutkimuspoliittinen ohjelma. Turku 1985, 23 s.

Aikakauslehti/Quarterly

Siirtolaisuus-Migration. Ilmestyy neljä kertaa vuodessa. (Tidskriften Siirtolaisuus-Migration utgives fyra gånger per ett år).